

Želim usvojiti dijete

Banko, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:331698>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

IVANA BANKO

ŽELIM USVOJITI DIJETE

Završni rad

Pula, rujan 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

IVANA BANKO

ŽELIM USVOJITI DIJETE

Završni rad

JMBAG: 0303049988, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Obiteljska pedagogija

Znanstveno područje: društvene znanosti

Znanstveno polje: pedagogija

Znanstvena grana: obiteljska pedagogija

Mentorica: doc. dr. sc. Sandra Kadum

Pula, rujan 2017

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidatkinja za prvostupnicu _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Završnoga rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica:

Pula, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da se mojim završnim radom pod nazivom _____

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli _____

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	6
2. POSVOJENJE	7
2. 1. Pretpostavke za zasnivanje posvojenja.....	7
2. 2. Procjena podobnosti i prikladnosti za posvojenje	9
2. 2. 1. Postupak procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje	10
2. 2. 2. Metode utvrđivanja podobnosti za posvojenje.....	12
2. 2. 3. Sadržaj i način vođenja središnjega očevidnika o potencijalnim posvojiteljima i posvojenjima.....	13
2. 3. Postupak zasnivanja posvojenja	16
2. 4. Pravni učinci posvojenja.....	17
3. POSVOJENJE KAO KLJUČAN ŽIVOTNI DOGAĐAJ.....	19
3. 1. Važnost pripreme djeteta za posvojenje.....	20
3. 2. Ciljevi pripreme djeteta za posvojenje	20
4. PRIPREMA ZA POSVOJENJE.....	22
4. 1. Uloga nadležnoga Centra za socijalnu skrb	22
4. 2. Priprema sudionika posvojenja.....	23
5. SMJERNICE ZA POSVOJITELJE	31
5. 1. O čemu voditi računa pri upoznavanju i zbližavanju s djetetom?	31
5. 2. Što je važno saznati o djetetu prije preseljenja?.....	32
5. 3. Prilagodba djeteta na novu obitelj	33
5. 4. Posvojenje starijeg djeteta.....	36
5. 4. 1. Polazak djeteta u školu	39
6. DODATNA EDUKACIJA POSVOJITELJA.....	41
6. 1. Program edukacije i pripreme za posvojenje „Škola za posvojitelje“	41
6. 2. Adopta □□ Udruga za potporu posvajanju	43
7. ZAKLJUČAK.....	45
LITERATURA	47
POPIS GRAFOVA	50
SAŽETAK	51
SUMMARY	51

1. UVOD

Svako dijete ima pravo na odrastanje u obitelji koja ga voli, razumije, prihvaća, štiti te prepoznaje i zadovoljava njegove potrebe. Obitelj je zajednica u kojoj dijete započinje svoj život, stječe prve spoznaje o sebi i ljudima koji ga okružuju. U obitelji dijete stječe iskustva, formira mišljenje i stavove, raste i razvija se. Da bi se dijete razvilo u zdravu i odgovornu odraslu osobu, potrebni su mu roditelji koji će ga brižno odgajati i usmjeravati, pružati mu toplinu, ljubav i podršku, te koji će ga savjetovati i brinuti se o njemu u svakome smislu. Nažalost, mnogi roditelji iz raznih razloga ne mogu ispunjavati svoje roditeljske zadaće pa odrastanje te sretan i skladan razvoj djeteta uz biološke roditelje nije moguć. U takvim se slučajevima, kada je djetetov razvoj u obitelji ugrožen, uključuje država te u skladu sa zakonodavstvom osigurava zamjensku skrb i uvjete za normalan rast i razvoj. Jedno je od rješenja, a po svemu i najbolje, posvojenje kao trajni oblik zaštite djeteta. Na svu sreću, posljednjih se godina sve više ljudi odlučuju na posvojenje, kojim će djetetu pružiti ljubav, toplinu i dom. Svaki posvojitelj i potencijalni posvojitelj ima svoje osobne razloge zbog kojih se odlučuje na posvojenje, no bez obzira na to, najvažnije je da dijete konačno dobije svoju obitelj i priliku za sretan i zdrav život. Put je do posvojenja djeteta veoma dug i popločan raznim preprekama, stoga je potencijalnim posvojiteljima na tome putu potrebna pomoć i podrška.

Kroz ovaj rad objasniti ćemo sam pojam posvojenja te sve zakonske odrednice vezane uz posvojenje, koje jedan potencijalni posvojitelj treba znati i/ili zadovoljiti da bi uopće zasnovao posvojenje djeteta. Govorit će se o pretpostavkama za zasnivanje posvojenja, procjenama podobnosti, postupku zasnivanja posvojenja te pravnim učincima posvojenja. Osim toga, prikazat ćemo kako dijete doživljava posvojenje, važnost pripreme djeteta i svih ostalih sudionika za posvojenje te ulogu Centra za socijalnu skrb u tome procesu pripreme. Nadalje, u radu će se prikazati smjernice za buduće posvojitelje i svi važni elementi o samoj prilagodbi posvojena djeteta na novu obitelj, kao i razlike u posvojenju starijega i mlađega djeteta. Također, govorit će se i o dodatnoj vrsti edukacije za potencijalne posvojitelje, ali i za posvojitelje koji su već posvojili svoje dijete.

2. POSVOJENJE

Obiteljski zakon člankom 180. (NN103/15) definira posvojenje kao poseban oblik obiteljsko-pravnoga zbrinjavanja i zaštite djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, kojim se stvara trajni odnos između roditelja i djeteta te kojim posvojitelji stječu pravo na roditeljsku skrb. „Dakle, posvojenje objedinjuje dva interesa ili pravnim rječnikom rečeno dva prava: s jedne strane pravo djeteta na život, sigurnost i odgoj u obitelji, a s druge strane pravo odrasle osobe na roditeljstvo i osnivanje obitelji.“ (Maleš, 2015: 82)

Ključni je kriterij za posvojenje najbolji interes djeteta, što je jedno od temeljnih načela Konvencije o pravima djeteta.¹ U 3. se članku Konvencije navodi: „U svim akcijama koje se odnose na djecu, bilo da ih poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, najbolji interes djeteta mora imati prednost.“

2. 1. Pretpostavke za zasnivanje posvojenja

Da bi se posvojenje zasnovalo, moraju biti ispunjene zakonom određene pretpostavke za zasnivanje posvojenja. One su u Obiteljskome zakonu navedene kao pretpostavke za posvojenje na strani djeteta, od članka 181. do članka 183., pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja od članka 184 do članka 187., te pristanci za posvojenje i postupak davanja pristanka od članka 188. do članka 195. (NN 103/15)

Pretpostavke za posvojenje na strani djeteta

U procesu posvojenja dijete predstavlja najvažniji subjekt, stoga se Obiteljskim zakonom najprije definiraju upravo pretpostavke na strani djeteta. Pretpostavke na strani djeteta dakle tumače prije svega, da se posvojiti može samo maloljetna osoba, zatim zabranu posvojenja srodnika ili štićenika, kao i zabranu posvojenja djeteta maloljetnog roditelja, osim ukoliko nakon godinu dana od rođenja djeteta, nema izgleda da će se ono podizati u obitelji roditelja ili drugih bližih srodnika. (NN 103/15)

Pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja

¹ Konvencija o pravima djeteta je međunarodni dokument, usvojen na Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. studenoga 1989. godine, a sadrži univerzalne standarde koje država stranka Konvencije (tj. koja ju je potpisala i ratificirala) mora jamčiti svakome djetetu. (http://www.udomiteljizadjecu.hr/wp-content/uploads/documents/dokumenti/Konvencija_o_pravima_djeteta.pdf) preuzeto, 12. 08. 2017.

S obzirom na to da je u procesu posvojenja dobrobit djeteta na prvome mjestu, također, postoji i niz pretpostavki na strani posvojitelja koje ga čine podobnim i sposobnim za odgovornu i zahtjevnu ulogu posvojitelja. Dakle pretpostavke na strani posvojitelja definiraju dob, status i državljanstvo posvojitelja, koje mora biti zadovoljeno da bi se uopće mogao pokrenuti postupak zasnivanja posvojenja, kao i zabrane za posvojenje, tj. tko nema pravo posvojiti dijete.

Svakome je potencijalnome posvojitelju važno znati da posvojitelj može biti osoba u dobi od najmanje dvadeset i jedne godine, koja je od posvojenika starija najmanje osamnaest godina. No, ako postoje osobito opravdani razlozi, posvojitelj može biti i osoba mlađa od dvadeset i jedne godine, ali mora biti od posvojenika starija najmanje osamnaest godina. Međutim, kako navodi Hrabar (2008.) to zakonsko rješenje, gdje se traži samo minimalna objektivna donja dob, otvara širom vrata nepoželjnim posvojenjima male djece. Zapravo, „odgovarajuća dobna razlika“ znači razliku koja nije primjerena odnosu majka/otac/dijete, već više slični odnosu baka/djed/unuče, što nipošto ne pogoduje zaštiti interesa posvojenoga djeteta da dobije roditelje njemu odgovarajuće po dobi.

Nadalje, dijete mogu posvojiti bračni/izvanbračni drugovi zajednički ili jedan bračni/izvanbračni drug, ako je drugi bračni/izvanbračni drug roditelj ili posvojitelj djeteta, jedan bračni/izvanbračni drug uz pristanak drugoga bračnoga/izvanbračnoga druga te osoba koja nije u braku ili izvanbračnoj zajednici. U Republici Hrvatskoj dijete može posvojiti samo hrvatski državljanin. Iznimno, posvojitelj može biti i strani državljanin, ako je to najbolje za dijete. U slučaju da su posvojitelj ili dijete strani državljani, posvojenje se može zasnovati samo uz prethodno odobrenje Ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi. Spomenute se zabrane za posvojenje odnose na to da posvojiti dijete ne može osoba koja je lišena prava na roditeljsku skrb, poslovne sposobnosti ili osoba čije dosadašnje ponašanje i osobine upućuju na to da joj nije poželjno povjeriti roditeljsku skrb. To je zapravo i logično jer osoba koja se nalazi pod takvim okolnostima ne može na zadovoljavajući način obavljati odgovornu ulogu posvojitelja. (NN 103/15)

Pristanci za posvojenje i postupak davanja pristanka

Pristanak za posvojenje prije svega tumači da je za pokretanje postupka posvojenja potreban pristanak djetetovih roditelja, osim ako Zakonom nije drukčije

određeno. Također, navode se i slučajevi kada pristanak roditelja nije obvezan, a to su zapravo iznimne situacije u kojima je roditelj umro, nestao ili je nepoznat te, naravno, ako je lišen prava na roditeljsku skrb. Također je važno znati da roditelj ima pravo opozvati pristanak za posvojenje u roku od trideset dana od potpisivanja zapisnika o pristanku na posvojenje.

Nadalje, navode se dužnosti Centra za socijalnu skrb za roditelje koji odbijaju dati pristanak za posvojenje, a koje podrazumijevaju: upozorenje o tome da njihov pristanak može biti nadomješten odlukom suda te obavijest o mogućnostima izricanja mjere intenzivne stručne pomoći i nadzora u trajanju od tri mjeseca, ako dijete i dalje živi s njima. Navedeno je i da se odluka suda, također, donosi ako roditelj dulje vrijeme zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost ili prava te ako svojim ponašanjem pokazuje nezainteresiranost za dijete. Odluka se donosi i kada se roditelju ne može trajno povjeriti skrb o djetetu ili ako roditelj nije trajno u stanju ostvarivati niti jedan sadržaj roditeljske skrbi i nema izgleda da će se dijete podizati u obitelji bližih srodnika, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta.

Osim toga, navedeno je da pristanak za posvojenje, također, ostvaruje i dijete navršavanjem dvanaeste godine, a ono može i opozvati svoj pristanak sve do pravomoćnosti rješenja o posvojenju. Ako je dijete mlađe od dvanaest godina, također, ima pravo izraziti svoje mišljenje o posvojenju, a njegovo se mišljenje i želje uzimaju u obzir u skladu s dobi i zrelošću.

Pristanak, dakle, daje djetetov roditelj, bračni ili izvanbračni drug osobe koja namjerava posvojiti dijete i samo dijete, tj. njegov skrbnik. Pristanak se daje osobno na zapisnik nadležnome Centru za socijalnu skrb, koji se određuje trajnim boravištem (prebivalištem) ili trenutnim boravištem. Nakon toga im se uručuje prijepis ovjerenoga zapisnika.

Na samome su kraju navedene i pravne posljedice pristanka roditelja za posvojenje, a one podrazumijevaju da kada roditelj da svoj pristanak za posvojenje, gubi svako pravo na ostvarivanje roditeljske skrbi. (NN 103/15)

2. 2. Procjena podobnosti i prikladnosti za posvojenje

Prema općim odredbama Obiteljskoga zakona čl. 200.-202., Centar je za socijalnu skrb nadležno tijelo za zasnivanje posvojenja. Prema članku 201.

Obiteljskoga zakona (NN 103/15.) „procjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje kao i postupak zasnivanja posvojenja provodi Centar za socijalnu skrb mjesta prebivališta, odnosno boravišta osoba koje imaju namjeru posvojiti. Postupak zasnivanja posvojenja po službenoj dužnosti provodi Centar za socijalnu skrb nadležan prema prebivalištu, odnosno boravištu djeteta. U postupku zasnivanja posvojenja javnost je isključena, a svi sudionici postupka su dužni poštovati pravo na zaštitu osobnih podataka.“ Razlozi koji govore u prilog isključenja javnosti motivirani su težnjom za očuvanjem prava na privatnost pojedinca, na tajnost podataka u svezi s posvojenjem i sl. (Alinčić i dr., 2001: 329)

2. 2. 1. Postupak procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje

„Postupak se procjene prikladnosti potencijalnih posvojitelja provodi u Centrima za socijalnu skrb u Hrvatskoj te ga je uvelike potrebno standardizirati da bi bio ujednačen i omogućio kvalitetnije uparivanje djece i posvojitelja. Uparivanje u postupku posvojenja podrazumijeva proces povezivanja djeteta koje treba posvojitelje i najkvalificiranijih i najperspektivnijih roditelja za određeno dijete, a predstavlja vrlo važnu fazu koja mora prethoditi odluci o posvojenju“ (Maleš, 2015: 29; Herman, 2000). „Potrebno je procijeniti osobine potencijalnih posvojitelja u odnosu na dobrobit određenoga djeteta kako bi se moglo potražiti i odabrati najprikladnije posvojitelje. Po prirodi stvari, posvojenje je za dijete druga i u pravilu zadnja šansa za odrastanje u kvalitetnom obiteljskom okruženju i odabir ne smije biti slučajna ili prema kriterijima koji u fokusu imaju posvojitelje ili zahtjeve sustava socijalne skrbi. Valja naglasiti da nema načina za potpunu uvjerenost u buduće skladno funkcioniranje posvojiteljske obitelji, ali ako se proces posvojenja kvalitetno provede vjerojatnost je bitno veća.“ (Maleš, 2015: 29)

Prema člancima 203.-207. Obiteljskoga zakona (NN 103/15) postupak se procjenjivanja podobnosti i prikladnosti za posvojenje, provodi kroz nekoliko koraka. Prije pokretanja postupka za zasnivanje posvojenja bračni ili izvanbračni drugovi ili osoba koja želi posvojiti dijete, treba nadležnome Centru za socijalnu skrb podnijeti pisanu prijavu namjere posvojenja i zahtjev za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje. (NN 103/15)

Pri podnošenju prijave i zahtjeva, potencijalni posvojitelji trebaju biti odmah informirani, pisanim materijalima i razgovorom sa stručnim djelatnicima nadležnoga

Centra, o postupku posvojenja i zakonskim pretpostavkama za posvojenje. Trebaju se upoznati i sa svrhom i značajem posvojenja, pravnim učincima posvojenja te pravima i dužnostima u odnosu roditelja i djece. Nadalje, prijava namjere posvojenja svakako treba sadržavati osnovne podatke za kontakt (ime i prezime, adresu prebivališta ili boravišta, fiksni ili mobilni broj telefona, e-adresu). Poželjno je da prijava nalikuje na emotivno motivacijsko pismo, u kojem se uz izjavu namjere posvojenja, navode i razlozi zbog kojih se želi posvojiti, koliko se djece želi posvojiti, koje dobi, kako su se odlučili na posvojenje i slično.

Zahtjevu za izdavanje mišljenja o podobnosti² i prikladnosti³ za posvojenje, podnositelji su dužni priložiti sljedeće dokumente: rodni list, vjenčani list (za bračne drugove), dokaz o postojanju izvanbračne zajednice (za izvanbračne drugove), odnosno, pravomoćnu sudsku odluku, dokaz o državljanstvu, potvrdu liječnika o psihofizičkome zdravstvenom stanju, potvrdu poslodavca o zaposlenju te dokaz da se protiv podnositelja zahtjeva i ostalih članova kućanstva ne vodi kazneni postupak.

Centar za socijalnu skrb, na temelju prijave namjere posvojenja i zahtjeva za ocjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje, utvrđuje ispunjavaju li potencijalni posvojitelji zakonske pretpostavke iz članaka 184-187. Obiteljskoga zakona te procjenjuje njihovu podobnost i prikladnost za posvojenje. Ako osobe, koje su podnijele zahtjev za procjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje, zadovoljavaju zakonske pretpostavke za posvojenje, Centar ih za socijalnu skrb upućuje na obvezu sudjelovanja u programu stručne pripreme za posvojenje. Stručnu pripremu može provoditi Centar za socijalnu skrb ili druga ustanova socijalne skrbi i organizacije civilnoga društva, koje su ovlaštene za provođenje tog programa stručne pripreme za posvojitelje. (NN 103/15)

Nakon provedene stručne pripreme za posvojenje i stručne procjene osoba koje žele posvojiti, Centar za socijalnu skrb daje mišljenje o podobnosti i prikladnosti za posvojenje u roku od šest mjeseci od zaprimanja pisane prijave i zahtjeva. Ministar nadležan za poslove socijalne skrbi pravilnikom propisuje elemente koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaj stručnoga mišljenja o podobnosti i

² Podobnost podrazumijeva elemente koji se odnose na pravne pretpostavke na strani potencijalnih posvojitelja.

³ Prikladnost podrazumijeva elemente koji se odnose na fizičke, psihičke i socijalne pretpostavke, koje moraju imati potencijalni posvojitelji u odnosu na osobine i potrebe djeteta.

prikladnosti za posvojenje, metode utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaj izvješća o djetetu, vođenje registra o potencijalnim posvojiteljima te način vođenja registra o posvojenjima. (NN 103/15)

2. 2. 2. Metode utvrđivanja podobnosti za posvojenje

Prema članku 2. Pravilnika o metodama utvrđivanja podobnosti za posvojenje, načinu izrade mišljenja o podobnosti za posvojenje i vođenju središnjega očevidnika o potencijalnim posvojiteljima i posvojenjima (NN 79/08) „metode su kojima se utvrđuju podobnosti za posvojenje radnje i postupci koje primjenjuju stručni radnici Centra za socijalnu skrb radi utvrđivanja postojanja podobnosti za posvojenje osoba/e koje žele posvojiti. Stručni radnici Centra za socijalnu skrb su socijalni radnik, psiholog i pravnik.“

Članak 3. navedena Pravilnika navodi da radnje i postupke koje primjenjuje socijalni radnik podrazumijevaju intervju s podnositeljima zahtjeva pojedinačno i zajednički, zatim terenski izvid na adresi stanovanja podnositelja zahtjeva, uvid u dokumentaciju podnositelja zahtjeva te razgovor s bližim krvnim srođnicima i prijateljima podnositelja zahtjeva. Na temelju se prikupljenih podataka tijekom intervjua, terenskoga uvida i uvida u dokumentaciju, izrađuje socijalna anamneza.

Radnje i postupke, koje primjenjuje psiholog, čine zajednički i pojedinačni intervju s podnositeljima zahtjeva, zatim testiranje podnositelja putem ispunjavanja upitnika MMPI-2-Minnesota multifazični inventar ličnosti i dva upitnika iz dijapazona ispitivanja emocija i stavova te razgovor s podnositeljima, koji slijedi nakon obrade. To je, kao i upoznavanje s rezultatima obrade, navedeno u članku 5. Pravilnika (NN 79/08). Na temelju se dobivenih podataka izrađuje mišljenje psihologa.

Temeljem se socijalne anamneze i mišljenja psihologa izrađuje zajedničko stručno mišljenje o podobnosti za posvojenje u pisanome obliku. Sastavni je dio stručnoga mišljenja ocjena o podobnosti osoba koje su podnijele zahtjev za posvojenje djeteta.

„Svrha je procjene u postupku posvojenja odrediti koliki je kapacitet posvojitelja da razumiju, prihvate i zadovolje potrebe određenoga djeteta, tj. kakve su sposobnosti djeteta da se dobro „uklopi“ u buduću posvojeničku obitelj. Procjena se

prikladnosti radi da bi se prevenirale poteškoće, a u konačnici i prekid posvojenja. Naime, neki posvojitelji mogu biti vrlo podobni općenito, ali je moguće da nisu prikladni za određeno dijete. Također, drugi posvojitelji mogu biti manje podobni posvojitelji, ali za određeno dijete mogu biti prikladniji od onih koji se čine općenito „savršenijima“. I Konvencija o pravima djeteta navodi da je nužno provoditi prikladna odgovarajuća ispitivanja koja su prilagođena svakom djetetu i slučaju.“ (Maleš, 2015: 28-29)

2. 2. 3. Sadržaj i način vođenja središnjega očevidnika o potencijalnim posvojiteljima i posvojenjima

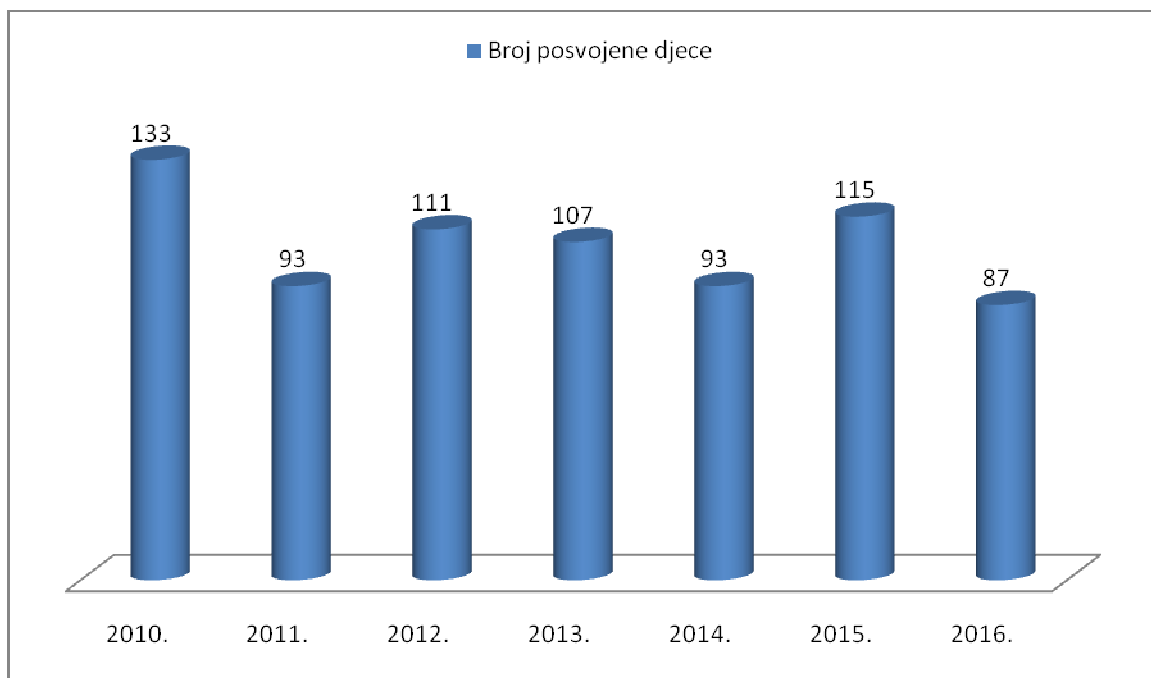
„Središnji se očevidnik o potencijalnim posvojiteljima i posvojenjima vodi u ministarstvu nadležnome za socijalnu skrb. Očevidnik se vodi u pisanome i elektroničkome obliku na obrascima A1, A2, A3, A4, B1, B2, B3, B4, C, D1, D2, D3, D4⁴. Obrasce, po službenoj dužnosti, popunjava Centar za socijalnu skrb u roku od osam dana od dana izrade mišljenja o podobnosti za posvojenje, zaprimanja molbe za posvojenje stranih državljana, stjecanja zakonskih uvjeta na strani djeteta za posvojenje i pravomoćnosti rješenja o zasnivanju posvojenja. Popunjene obrasce Centar za socijalnu skrb dostavlja ministarstvu“, navodi članak 12. Pravilnika. (NN 79/08)

Prema navedenome se Pravilniku (NN 79/08) u obrasce A1, A2, A3, i A4 upisuju podaci o potencijalnim posvojiteljima, kojima je izdano mišljenje o podobnosti za posvojenje. Obrasci B1, B2, B3 i B4 sadrže podatke o potencijalnim posvojiteljima stranim državljanima, kojima je izdano mišljenje o podobnosti za posvojenje od nadležnoga tijela države čiji su državljani. U obrazac se C upisuju podaci o djeci koja su stekla zakonske uvjete za posvojenje, a u obrasce se D1, D2, D3 i D4 unose podaci o zasnovanim posvojenjima.

U medijskome priopćenju, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku navodi: „U Republici Hrvatskoj 2010. godine realizirano je 133 posvojenja; 2011. godine realizirano je 93 posvojenja; 2012. godine realizirano je 111 posvojenja; 2013. godine realizirano je 107 posvojenja; 2014. godine realizirano je 93

⁴ Navedeni se obrasci mogu pronaći i preuzeti na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_79_2590.html

posvojenja; dok je 2015. godine realizirano 115 posvojenja. U 2016. godini realizirano je 87 posvojenja; od toga 8 djece sa poteškoćama u razvoju, 33 braće i sestara, 4 djece maloljetnih roditelja, 3 djece nepoznatog podrijetla.“

Graf 1. Broj posvojene djece u razdoblju 2010-2016.

Izvor: Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, (2017) *Broj posvojene djece u razdoblju 2010.-2016.*, <http://www.mspm.hr/> , preuzeto 24. 8. 2017.

Iako broj djece, koja su posvojena na godišnjoj razini, pada u odnosu na prethodne godine, važno je napomenuti da je u Registru 344 djece koja ispunjavaju pravne pretpostavke za posvojenje, a nisu posvojena (<http://www.mspm.hr/>)

S druge je strane, 2016. godine u Registru 1575 udomitelja, koji skrbe za 1904 djece, a iz toga se vidi da je broj ostvarenih posvojenja u prethodnih šest godina, (739 djece) u odnosu na ostvarena udomiteljstva u samo jednoj godini (1904 djece), u Republici Hrvatskoj izrazito mali. Važno je spomenuti i definirati što zapravo podrazumijeva udomiteljstvo i po čemu se ono razlikuje od posvojenja.

Dakle, udomiteljstvo je, kako navodi Centar za socijalnu skrb Zagreb, neinstitucionalni oblik skrbi kojim se djetetu ili odrasloj osobi osigurava smještaj i obiteljska skrb u udomiteljskoj obitelji. Ono je u pravilu privremeno, dok se ne srede prilike u biološkoj obitelji, ili se ne donese odluka o trajnom zbrinjavanju djeteta.

Prema potrebama korisnika, ono može biti tradicionalno⁵, specijalizirano⁶, hitno⁷ te povremeno⁸ udomiteljstvo, a ovisno o tome postoji li srodstvo između udomitelja i korisnika, udomiteljstvo se dijeli na srodničko i nesrodničko udomiteljstvo.

Udomiteljska je obitelj ona koja ima dozvolu za obavljanje udomiteljstva, a čine je udomitelj, njegov bračni ili izvanbračni drug i drugi srodnici s kojima udomitelj živi u zajedničkome kućanstvu. Svaka udomiteljska obitelj djetetu osigurava smještaj, prehranu, čuvanje, odgoj, brigu o zdravlju i obrazovanju te sve ostale potrebe. S obzirom na to da se udomiteljska obitelj temelji na načelima obiteljskoga okruženja, prirodni je i humaniji oblik skrbi, nego smještaj u ustanovi. Da bi postala udomiteljska obitelj, udomitelj, kao i posvojitelji, prolazi kroz postupak udomljavanja⁹. Ako udomitelji zadovoljavaju sve uvjete definirane u postupku, u roku od dva mjeseca dolazi rješenje o dozvoli za udomiteljstvo na rok od pet godina, nakon čega dozvolu treba obnoviti. Dakle, udomitelji tek s dozvolom postaju dio sustava Centra socijalne skrbi o djeci i na njih se tada može računati prilikom traženja smještaja za djecu. Prije nego li udome dijete, udomitelji moraju proći edukaciju u trajanju od 20 sati te potpisati ugovor s Centrom za socijalnu skrb o međusobnim pravima i obvezama. Ono što se ugovorom definira, predstavlja još jednu od razlika u odnosu na posvojenje jer potpisani ugovor udomitelja i Centra definira rok na koji se sklapa, vrstu udomiteljstva, usluge koje je udomitelj dužan osigurati djetetu, visinu mjesečne opskrbnice za pokrivanje djetetovih troškova, osobnu udomiteljsku naknadu kao

⁵ Udomiteljstvo kojim se pružaju usluge skrbi djetetu i mlađoj punoljetnoj osobi bez odgovarajuće roditeljske skrbi, odrasloj osobi za zadovoljavanje svakodnevnih životnih potreba te maloljetnim trudnicama, trudnicama s jednim ili više djece, kao i maloljetnim majkama. (<http://zadjecijosmjeh.org/>) preuzeto 24. 8. 2017.

⁶ Udomiteljstvo koje korisniku pruža specijalizirane usluge skrbi, zadovoljavanje njegovih osnovnih i dodatnih životnih potreba. Korisnici su specijaliziranoga udomiteljstva: djeca i mladi s problemima u ponašanju, zanemarena i zlostavljana djeca s višestrukim teškoćama u razvoju, HIV pozitivna djeca te odrasli korisnici za koje je procijenjeno da je smještaj u udomiteljsku obitelj u njihovome najboljem interesu. (http://zadjecijosmjeh.org) preuzeto 24. 8. 2017.

⁷ Udomiteljstvo, u kojemu se korisniku radi njegove sigurnosti, zaštite ili drugih životnih interesa, mora, zbog neke krizne situacije, hitno osigurati privremeni smještaj u udomiteljsku obitelj, a ono može trajati najdulje mjesec dana. (http://zadjecijosmjeh.org) preuzeto 24. 8. 2017.

⁸ Povremeno udomiteljstvo djeci i odraslima pruža usluge skrbi na privremenome smještaju tijekom pripreme za stalni smještaj, prilagodbe na obiteljski život ili pripreme za samostalni život. (http://zadjecijosmjeh.org) preuzeto 24. 8. 2017.

⁹ Postupak udomljavanja podrazumjeva javljanje Centru za socijalnu skrb, predaju zahtjeva za dozvolu obavljanja udomiteljstva, predaju potrebne dokumentacije, razgovor sa socijalnom radnicom i psihologom, psihološko testiranje te procjenu doma potencijalnih udomitelja, radi provjere stambenih uvjeta koji moraju odgovarati propisanim uvjetima. (<http://www.czss-zagreb.hr/udomiteljstvo>) preuzeto 24. 8. 2017.

simboličnu nagradu za brigu o djetetu te uvjete za prekid ugovora. (<http://www.czss-zagreb.hr/udomiteljstvo>)

2. 3. Postupak zasnivanja posvojenja

Prema članku 211. Obiteljskoga zakona (NN 103/15) „Centar za socijalnu skrb nadležan prema prebivalištu djeteta, među potencijalnim posvojiteljima koji su upisani u registar, izabire onoga koji je najprikladniji za određeno dijete, uzimajući u obzir osobine i potrebe djeteta opisane u izvješću o djetetu te stručno mišljenje Centra za socijalnu skrb o podobnosti i prikladnosti potencijalnih posvojitelja.“

„U želji da svako posvojenje bude uspješno, da se ispuni cilj posvojenja u smislu potpune dobrobiti za dijete, odabir je posvojitelja za svako dijete, jedan od najznačajnijih, ali i najtežih odluka stručnoga tima u pripremnoj fazi posvojenja.“ (Dogmenčić, 2004: 160)

Nadalje, članak 212. Obiteljskoga zakona (NN 103/15.) navodi da će „Centar u suradnji s udomiteljem, odnosno ustanovom socijalne skrbi u kojoj je dijete smješteno, prije donošenja rješenja o zasnivanju posvojenja pripremiti dijete za posvojenje te omogućiti najprikladnijem potencijalnom posvojitelju ostvarivanje osobnih odnosa radi procjene hoće li zasnivanje posvojenja biti u skladu s dobrobiti djeteta. Ostvarivanje se osobnih odnosa s djetetom omogućuje samo u odnosu na najprikladnijega potencijalnog posvojitelja i to nakon što su roditelji, tj. skrbnik dali pristanak za posvojenje. Tijekom ostvarivanja osobnih odnosa, Centar osigurava posvojiteljskoj obitelji stručnu pomoć i potporu te procjenjuje budući odnos djeteta i posvojitelja. Najprikladniji potencijalni posvojitelj, kod kojega dijete boravi radi ostvarivanja osobnih odnosa prije zasnivanja posvojenja, ima pravo, dužnost i odgovornost svakodnevno se skrbiti o djetetu.“

Postupak zasnivanja posvojenja prema članku 208. Obiteljskoga zakona (NN 103/15) „pokreće i vodi po službenoj dužnosti Centar za socijalnu skrb nadležan prema prebivalištu ili boravištu djeteta. Stranke u postupku zasnivanja posvojenja su dijete i najprikladniji potencijalni posvojitelj. Centar za socijalnu skrb saslušat će po potrebi bliske djetetove srodnike o okolnostima koje su važne za posvojenje.“

„Posvojenje je zasnovano kad rješenje o posvojenju postane pravomoćno. Centar je za socijalnu skrb dužan pravomoćno rješenje o posvojenju odmah dostaviti nadležnom matičaru radi upisa u maticu rođenih djeteta, kao i Centru za socijalnu skrb prebivališta, odnosno boravišta posvojitelja.“, navodi članak 214. Obiteljskoga zakona (NN 103/15). Prema članku 215. Obiteljskoga zakona: (NN 103/15.) „U maticu rođenih djeteta matičar će upisati bilješku o izvršenom posvojenju uz napomenu da se na temelju toga upisa više ne izdaju isprave. Nakon toga matičar će izvršiti novi temeljni upis činjenice rođenja prema podacima iz rješenja o posvojenju. Matičar će djetetu upisati u maticu rođenih novi osobni identifikacijski broj.“

Prema članku 216. Obiteljskoga zakona: (NN 103/15.) „Centar za socijalnu skrb dužan je djetetu i posvojitelju osigurati potrebnu savjetodavnu pomoć i potporu i nakon što je posvojenje zasnovano. Također, Centar za socijalnu skrb mjesta prebivališta dužan je na zahtjev Centra za socijalnu skrb koji je donio rješenje o zasnivanju posvojenja pratiti prilagodbu djeteta u posvojiteljskoj obitelji te nakon isteka roka od šest mjeseci od dana zasnivanja posvojenja o tome sastaviti izvješće. Izvješće se dostavlja Centru za socijalnu skrb koji je donio rješenje o zasnivanju posvojenja.“

2. 4. Pravni učinci posvojenja

Obiteljski zakon (NN 103/15) predviđa različite učinke posvojenja pod kojima se podrazumijevaju prava i dužnosti koja proizlaze iz posvojenja, a koja se odražavaju na sve sudionike takvog odnosa.

Najprije se definira srodstvo, odnosno, da posvojenjem među posvojiteljem i njegovim srodnicima s jedne strane te posvojenikom i njegovim potomcima s druge strane, nastaje neraskidiv odnos srodstva i sva prava i dužnosti koje iz toga proizlaze. Također, posvojenjem prestaju međusobna prava i dužnosti posvojenika i njegovih krvnih srodnika.

Zatim se definira osobno ime i nacionalnost posvojenika, tako da posvojeniku osobno ime određuju posvojitelji, a posvojenjem stječe njihovo prezime. Ako posvojitelji nemaju zajedničko prezime, određuje se prezime u skladu s posebnim zakonom. Posvojenik može zadržati ime i prezime koje je imao prije zasnivanja posvojenja ili svojem prezimenu dodati prezime posvojitelja, ako Centar za socijalnu

skrb utvrdi da je to u njegovome interesu. Nadalje, posvojitelji mogu odrediti i nacionalnost posvojeniku. Ako je posvojenik navršio dvanaest godina života, za promjenu nacionalnosti i osobnoga imena, potreban je njegov pristanak.

Na kraju, Zakon propisuje i pravo nasljeđivanja pa posvojenjem posvojenik i njegovi potomci stječu pravo nasljeđivanja posvojitelja, njegovih krvnih srodnika i srodnika po posvojenju. Osim toga, posvojitelj i njegovi krvni srodnici te srodnici po posvojenju stječu pravo nasljeđivanja posvojenika i njegovih potomaka. Osim toga, posvojenjem prestaje pravo nasljeđivanja posvojenika od bioloških roditelja.

3. POSVOJENJE KAO KLJUČAN ŽIVOTNI DOGAĐAJ

Posvojenje je iznimno važan životni događaj za sve uključene strane. Dijete, napokon dobiva svoj dom i novu obitelj, a posvojitelji dobivaju dijete za kojim su odavno čeznuli. Između ostaloga, posvojenje je i važan događaj za udomitelje, s obzirom na to da dijete, za kojega su se brinuli i vezali, zauvijek odlazi iz njihova doma, što je velika promjena s kojom se nije uvijek lako nositi. Moglo bi se reći, da iako ne sudjeluju u činu posvojenja i nemaju informacije o tome i biološkim je roditeljima trajni prekid veze s vlastitim djetetom snažno emocionalno iskustvo. Stoga, da bi čin posvojenja mogao biti proveden u najboljem mogućem interesu djeteta, važno je da pozicije, uloge i emocije svih uključenih budu maksimalno prepoznate i uvažene da bi se mogao stvoriti prostor za primjeren način prorade istih, navodi Belamarić (2016).

Nije rijetkost da sudionici posvojenja, imaju snažne, a često i proturječne osjećaje. Posvojitelji, osim velike radosti, sreće i ushićenja, često mogu osjećati zabrinutost i pritisak zbog stresa koji je prilikom posvojenja djeteta neizbježan. Dijete, iako sretno zbog svoje nove obitelji, može biti i tužno zbog odvajanja od svega što mu je do toga trenutka bilo poznato. Udomitelji i osobe koje su se brinule o djetetu, mogu ujedno osjećati i radost i tugu, a stručno osoblje, uz zadovoljstvo obavljenim poslom, može osjetiti i zabrinutost zbog osjećaja odgovornosti za dijete. „Od svih sudionika najmanje utjecaja na posvojenje ima dijete, a ako je mlađe od dvanaest godina u njemu niti ne sudjeluje svojom odlukom. Zbog svoje dobi nije u mogućnosti izraziti osjećaje na pravi način, pa su njegova perspektiva i emocije često nedovoljno prepoznati i uzeti u obzir. To može dovesti do pogrešnih koraka pri posvojenju i nepripremljenih načina reagiranja odraslih.“ (Belmarić, 2016: 9)

Belmarić (2016), također, ističe kako mnogi posvojitelji i udomitelji nisu dovoljno upoznati s emocionalnim vrtlogom u kojemu se nalaze pri posvojenju, tj. kada dijete krene na put iz jednoga u drugi dom. Zbog toga je razumljivo da im emocionalni procesi djeteta nisu uvijek dovoljno vidljivi. Stručni tim Centra za socijalnu skrb, stoga ima iznimno važnu ulogu da pomogne posvojiteljima, ali i udomiteljima, proraditi vlastite osjećaje, a još više, da im skrene pažnju na perspektivu djeteta i njegove emocije da bi mu svi uključeni odrasli mogli pomoći s pripremama na velike promjene koje nastupaju u njegovu životu.

3. 1. Važnost pripreme djeteta za posvojenje

Prelazak je djeteta u novu obitelj ključan događaj u životu djeteta i obično se odvija u kritičnome periodu njegova razvoja. Nagli i nedovoljno pripremljen prelazak u novu obitelj može ostaviti trajne posljedice na dijete, njegovu emocionalnu stabilnost i kvalitetu odnosa s posvojiteljima, što uvelike utječe na njegov budući život i život obitelji. (Belmarić, 2016)

Svaka je velika životna promjena mogući izvor stresa za dijete, zbog čega je važno maksimalno brinuti o njemu i pratiti njegove procese prilagodbe i emocionalne reakcije, što se, kako navodi Belmarić (2016) uobičajeno i čini kod, primjerice djetetova polaska u vrtić, u slučaju razvoda, promjene škole i sl. Posvojenje u pravilu uključuje ne samo preseljenje, već i napuštanje svega poznatoga te početak novoga načina života s potpuno novim ljudima u novome okruženju što djetetu predstavlja neizmjereno veću životnu promjenu od bilo koje druge promjene. Zato je iznimno važno pripremi djeteta za posvajanje, posvetiti svu pozornost koju takva promjena zaslužuje te se sustavno brinuti o njegovim emocionalnim potrebama.

3. 2. Ciljevi pripreme djeteta za posvojenje

Većina pristupa pripreme djeteta u svijetu još uvijek nedovoljno prepoznaje važnost prorade djetetovih iskustava i usmjerena je prvenstveno na to da dijete prihvati posvojenje i razumije njegovo pravno značenje. Razgovori su s djetetom, uglavnom, usmjereni na informacije i dojmove o novoj obitelji te planovima za preseljenje, dok se o pitanjima gubitka, identiteta i privrženosti rijetko govori. Ipak, sve je više novih programa, svjesno važnosti tema i procesa koji se odvijaju „ispod površine“, a svoj pristup temelje na saznanjima o djelotvornim postupcima pomoći pri traumi. (Belmarić, 2016)

Ciljevi su pripreme djeteta

- osigurati kontinuitet između djetetovih životnih faza
- izbjeći prekid dosadašnjih odnosa koje je dijete uspostavilo
- smanjiti dodatna negativna iskustva i traume za dijete
- pružiti podršku djetetu da se prilagodi novoj obitelji

- pomoći djetetu pri proradi gubitka
- stvoriti uvjete za uspostavljanje zadovoljavajuće povezanosti djeteta s posvojiteljem
- zaštititi pravo djeteta na informaciju o vlastitom porijeklu
- pružiti podršku djetetu da razumije i prihvati svoju povijest
- prevenirati moguće neuspjehe posvojenja
- zaštititi psihološko zdravlje djeteta. (Belmarić, 2016)

Kako bi se pristupilo kvalitetnoj pripremi, nužna je dobra stručna procjena djeteta. Ona bi prema Belmarić (2016) trebala biti učinjena prilikom ulaska djeteta u sustav Centra socijalne skrbi da bi se identificirale djetetove zdravstvene, razvojne, emocionalne i fizičke potrebe te ju je potrebno redovito ažurirati kako bi se pratio djetetov napredak. Posljednja se procjena djetetovih potreba radi prije posvojenja i predstavlja sastavni dio pisanoga izvještaja o djetetu, koji sadrži podatke o djetetovoj povijesti, sadašnjoj razvojnoj razini te djetetovim snagama, potrebama, odnosima i sklonostima. Kvalitetna procjena dodatno sadrži i stručno utemeljene podatke o utjecaju traume na dijete.

4. PRIPREMA ZA POSVOJENJE

Priprema djeteta za posvojenje ne podrazumijeva isključivo pripremu djeteta, već se ona sastoji od direktnoga rada sa svim sudionicima posvojenja, tj. djetetom, posvojiteljima, udomiteljima ili odgojiteljima; da bi svi oni, mogli ispravno reagirati i djetetu pružiti potrebnu podršku. Dobronamjernost se sudionika posvojenja prema djetetu ne osporava, već je svima potrebno dodatno znanje i dublje razumijevanje pozicije djeteta. Posljedice mogu biti ozbiljne i dugotrajne, posebice ako se u tome, izuzetnome i osjetljivome periodu ne uzmu u obzir dijete i događaj s njegova gledišta.

4. 1. Uloga nadležnoga Centra za socijalnu skrb

Centar je za socijalnu skrb inicijator i koordinator procesa sveobuhvatne pripreme. Iako i ostali sudionici imaju svoja područja odgovornosti, nadležni Centar upravlja procesom pripreme i svima njegovim etapama. Uloga je Centra osigurati da svi uključeni u posvojenje budu na pravi način pripremljeni, da bi se omogućila kvalitetna priprema djeteta. (Belmarčić, 2016)

Koraci centra za socijalnu skrb u pripremi za posvojenje:

Planiranje se prijelaza odnosi na određivanje okvirnoga vremenskog roka prelaska djeteta u novu obitelj, izradu inicijalnoga plana susreta te određivanje načina sudjelovanja stručne osobe pri susretima posvojitelja i djeteta. Osim toga, ono podrazumijeva definiranje metode stručnoga praćenja uspješnosti procesa upoznavanja te inicijalnoga zbližavanja djeteta i posvojitelja uz uporabu formulara i lista za opažanje i evaluaciju napretka.

Priprema se sudionika posvojenja odnosi na pripremu bioloških roditelja, udomitelja ili institucije (Doma za djecu, SOS Dječjega sela), posvojitelja i samoga djeteta za posvojenje.

Prikupljanje informacija i uspomena obuhvaća objedinjavanje dokumentacije o djetetu (djetetovoj povijesti, biološkoj obitelji, zdravstvenome i razvojnome statusu, potrebama te napretku tijekom boravka u sustavu skrbi) i izradu izvještaja o djetetu.

Organiziranje i praćenje susreta posvojitelja i djeteta prije svega podrazumijeva izradu plana susreta u suradnji s posvojiteljima te pripremu svih sudionika za susrete. Djelatnik Centra za socijalnu skrb treba upoznati dijete kada će se i gdje nalaziti s posvojiteljem, koliko će to trajati, koliko će se često nalaziti, što će raditi i sl. S druge strane, posvojitelja treba savjetovati o tome što treba ponijeti, kako reagirati u pojedinim situacijama, što treba izbjegavati, što će i kako reći djetetu, kako će komunicirati s udomiteljima i s drugom djecom u smještaju. Naravno da i udomitelja ili instituciju u kojoj je dijete smješteno treba obavijestiti o obvezi omogućavanja susreta djeteta i posvojitelja te o pružanju podrške u fazi upoznavanja i zbližavanja. Osim toga, stručnjak iz Centra treba biti prisutan na početnim susretima, a povremeno i kasnije radi podrške, pomoći i rješavanja eventualnih poteškoća ili nedoumica te sustavno pratiti i evaluirati uspostavljen odnos s djetetom.

Zajednička se evaluacija napretka odnosi na redovitu evaluaciju pojedinih susreta uz sudjelovanje svih sudionika procesa: djeteta, posvojitelja, udomitelja te eventualno ostale djece u obitelji posvojitelja. Osim toga, u toj je fazi moguća i revizija plana susreta, ovisno o reakcijama djeteta i napretku zbližavanja. Ona podrazumijeva smanjenje ili povećanje učestalosti susreta, skraćivanje ili produljenje planiranoga perioda upoznavanja. Na samome kraju, dolazi do provjeravanja emocionalnoga stanja djeteta u vezi s posvojenjem i procjene njegove spremnosti za odlazak u novu obitelj. (Belmarić, 2016)

4. 2. Priprema sudionika posvojenja

Priprema bioloških roditelja

Belmarić (2016) kaže da iako po zakonu nisu stranka u postupku niti za razliku od osoba uključenih u djetetov smještaj fizički sudjeluju u samome procesu posvojenja, biološki roditelji u cijelome događaju, svakako, na ovaj ili onaj način, sudjeluju emocionalno. Njihovome je gubitku potrebno dodatno posvetiti pozornost jer najčešće nemaju priliku za tu pomoć, a u periodu koji prethodi posvojenju, biološka obitelj može odigrati važnu ulogu u pripremi djeteta za kasnije događaje.

Priprema udomitelja

Priprema udomiteljske obitelji predstavlja presudan dio pripreme djeteta jer upravo o udomitelju, koji se svakodnevno brine o djetetu, može ovisiti koliko će ono biti spremno na prelazak u novu obitelj. Udomitelji se, kao i njihova djeca, u pravilu emocionalno vežu za dijete, stoga im njegov odlazak može vrlo teško pasti. Tako zaokupljeni svojim, često proturječnim osjećajima, mogu smetnuti s uma svoj dio odgovornosti priprema djetetu, ali i svoje obitelji za posvojenje. Stoga je obaveza nadležnoga Centra za socijalnu skrb da što bolje pripremi udomitelje na njihov važan zadatak.

Centar priprema udomitelje tako da ih najprije informira o pokretanju procesa posvojenja što prije da bi se na vrijeme stigli pripremiti. Obavještava ih o predstojećim događajima tako što im daje informacije o vremenskom periodu u kojemu će se posvojenje dogoditi, savjetuje ih što će, kako i kada reći djetetu o tome što se događa te im šalje zahtjev sa izradom izvještaja o djetetu sa svim važnim informacijama. Osim toga, Centar educira udomitelje o načinima pružanja podrške djetetu zbog njegovoga gubitka i tugovanja.

Osim što su podrška djetetu u tim stresnim trenucima, udomitelji, trebaju prikupiti i složiti sve važne podsjetnike na djetetov život u obitelji (fotoalume, djetetove zadaće, crteže i sl.). Također, trebaju sakupiti sve medicinske informacije o djetetu, izvještaje iz vrtića ili škole te pripremiti zbirni izvještaj o napretku djeteta tijekom smještaja u udomiteljskoj obitelji (sažetak redovitih izvještaja koji udomitelji šalju centru), koji uključuje i zapažanja o temperamentu, osobinama i značajnim karakteristikama djeteta. Budućim se roditeljima treba prenijeti upute o djetetovim navikama, a djetetu se treba omogućiti da pri susretima s posvojiteljem ponese omiljenu igračku tzv. prijelazni objekt, koji će mu olakšati razdvajanje od njih samih i učiniti da se osjeća sigurno. (Belmarčić, 2016)

Prije no što dijete napusti obitelj, bilo bi dobro da se obilježi njegov odlazak u vidu oproštajnoga slavlja da bi svi imali priliku oprostiti se od njega te da bi dijete odlazak doživjelo kao nešto dobro, a ne traumatično.

Priprema institucije smještaja (Doma za djecu, SOS dječjega sela)

Kada se radi o institucionalnom smještaju, elementi su pripreme i uloga ustanove vrlo slični kao i kod udomiteljskoga smještaja, ali u tome slučaju ustanova preuzima dio uloge Centra za socijalnu skrb u pripremi djeteta.

Centar, dakle, kao što bi udomitelje, informira i ustanovu te cijelo njezino osoblje o procesu posvojenja i vremenskome periodu u kojemu će se posvojenje dogoditi. Zatim slijede dogovori o praćenju i podršci susreta djeteta i posvojitelja, razmjena informacija i evaluaciji uspostave kontakata kao i zahtjeva za izradom izvještaja o djetetu sa svim važnim informacijama. Ustanova, također, treba u suradnji s Centrom izraditi plan susreta, pripremiti dijete za susrete, pružati podršku pri susretima te pratiti cijeli proces. Nakon posjete posvojitelja obavezan je razgovor s djetetom te podrška u razumijevanju procesa i značaja posvojenja, kao i podrška biološkoj braći i sestrama, ako nisu posvojeni zajedno, u prorađi gubitka.

Ustanova je, poput udomitelja, dužna prikupiti važne podsjetnike na djetetov život, medicinske informacije, izvještaje iz vrtića ili škole, redovite interne izvještaje o napretku djeteta ili bilo kakvu drugu dokumentaciju o djetetu. Prije samoga odlaska, treba se održati oproštajna svečanost koja podrazumijeva obilježavanje odlaska iz Doma ili SOS sela, gdje će se svi moći oprostiti od djeteta. (Belmarić 2016.)

Priprema posvojitelja

Obvezna je stručna priprema posvojitelja predviđena Obiteljskim zakonom (čl. 205.) i provodi se u većemu broju Centara za socijalnu skrb i obiteljskih centara te nekoliko udruga. U okviru se pripreme obrađuju brojni sadržaji koji pomažu posvojiteljima razumjeti iskustvo i perspektivu djeteta da bi ga mogli i sami na najbolje podržati, navodi Belmarić (2016) S obzirom na to da su posvojitelji pod izuzetno snažnim emocijama i prolaze kroz veoma stresno razdoblje u periodu pripreme posvajanja, važno je da dobiju primjerenu podršku i za sebe da bi mogli što bolje pomoći djetetu. Stoga, socijalni radnik ili psiholog, osim stručnim znanjem, treba svojim savjetima, mudročću i senzibilnošću, voditi posvojitelje kroz osjetljivi proces prelaska.

Djelatnici Centra za socijalnu skrb moraju osigurati posvojiteljima sve potrebne informacije o djetetu, poput detalja o podrijetlu, povijesti smještaja, zdravstvenome i

razvojnome statusu. Zatim provjeriti njihovo predznanje (jesu li prošli edukaciju) te ustanoviti što znaju o psihološkim procesima kroz koje prolazi dijete. Također, socijalni radnik treba procijeniti psihološko stanje posvojitelja i potaknuti ih da zapišu ključne informacije koje im govori. Posvojitelje se, također, posebno priprema za prvi susret s djetetom (kao i za sve sljedeće susrete) prijedlozima što da ponesu, što da čine/ne čine, kažu/ne kažu, kamo da idu, što da rade s djetetom, kako da se ponašaju prema djetetu, njegovim udomiteljima te ostaloj djeci u smještaju. Osim toga, upoznaje ih se s onime što je djetetu već rečeno (zna li ono tko su oni, trebaju li doći kao prijatelji, obitelji ili posjetitelji dječjega doma i sl.) i u kojemu mu se trenutku planira reći više.

Nadalje, socijalni radnik posvojiteljima, također, pomaže da se opuste, uravnoteže očekivanja, da ne očekuju previše od prvoga susreta, djeteta ili sebe te naglašava da je njihova nervoza i zbunjenost razumljiva te da nitko neće biti kritičan prema njima. Nakon prvog susreta treba razgovarati o dojmovima te pomoći oko nedoumica, objasniti da je uznemirenost normalna i očekivana te da mnogi posvojitelji imaju dvojbi i probleme s donošenjem odluke o posvojenju djeteta. Nadalje, socijalni radnik pruža dodatnu pomoć u donošenju prave odluke, ne pritišćući za odluku, ne navodeći željeni smjer rješenja i ne potičući njihove osjećaje krivnje. No, Centar upoznaje posvojitelje s njihovim očekivanjima, vezanim uz rok u kojemu trebaju donijeti definitivnu odluku o posvojenju i nastavku susreta te objasniti važnost hitnosti te odluke za dijete. (Belmarčić, 2016).

Zatim zajedno prave plan susreta ovisno o dobi djeteta i njegovom emocionalnom stanju, udaljenosti mjesta stanovanja posvojitelja, njihovoj mogućnosti putovanja, tj. višednevnoga boravka u mjestu gdje živi dijete. Plan se susreta odnosi na definiranje redovitosti susretanja, lokaciju, trajanje svakoga susreta, njihovo nadgledanje, aktivnosti koje se provode i samu pripremu sudionika. Susreti se organiziraju dosljedno i uvijek se vodi računa o datumu, vremenu i mjestu susreta. Mjesto susreta djetetu treba biti ugodno, sigurno i omogućavati mu bavljenje raznim aktivnostima. Pri prvim se susretima treba držati djetetu poznatih mjesta, a dok se dijete ne opusti, u društvu treba biti i poznata osoba. Što se tiče trajanja i učestalosti susreta djeteta i posvojitelja, postoje određene razvojne zakonitosti o kojima treba brinuti i prema tome uskladiti vrijeme i učestalost susreta, kao i uključivanje sudionika. Ukupni broj susreta ne bi trebao biti manji od deset za

najmlađu dob, odnosno 20 i više za djecu koja su prošla rano djetinjstvo, navodi Belmarić (2016). Ipak, „važno je biti svjestan da je trajanje druženja individualno i da treba procjenjivati za svako dijete posebno jer je nemoguće unaprijed odrediti koliko će vremena biti potrebno. Važno je naglasiti da ne treba niti brzati niti odugovlačiti već zaista oslušivati potrebe djeteta.“ (Maleš, 2015: 76) Osim toga, važno je uskladiti vrstu aktivnosti s djetetovim željama, potrebama i mogućnostima.

Ono što socijalni radnici u procesu pripreme često savjetuju posvojitelje je da fotografiraju različite trenutke susreta s djetetom, osobe iz njegova okruženja, kao i mjesta i prostore gdje je dijete živjelo te predlažu izradu i ispunjavanje dnevnika posvojenja uz prikupljanje materijalnih uspomena na susrete. Posvojitelje se upozorava i na sve što trebaju saznati o djetetu od udomitelja ili osoblja smještaja te ih se upoznaje s važnošću prikupljanja i čuvanja djetetove prošlosti i uspomena.

Prije samoga se dolaska djeteta, posvojitelje podsjeća na sve potrebno što trebaju pripremiti za dolazak (kontrolni popis radnji i opreme za dijete) te im se objašnjava da je, ma kako strpljivi bili, djetetu potreban, radi njegove dobrobiti i cijele obitelji, postepen prijelaz u novu obitelj. (Belmarić, 2016)

Priprema djeteta

Priprema je djeteta logično, od odlučujuće važnosti za uspješno posvojenje. Svako je dijete jedinstveno, stoga ne postoji univerzalan način pripreme djece za posvojenje jer se djeca međusobno razlikuju po dobi, karakteru, prethodnim iskustvima, životnim okolnostima, mjestima smještaja, načinu uspostave odnosa s osobama koje brinu o njima i sl. Zbog toga se razlikuju i po svojim potrebama i pristupu koji zahtijevaju. Ne može postojati jedinstven slijed koraka pripreme za svako dijete, ali u brojnim se situacijama može uključiti većina sljedećih postupaka, koje preporučuje Belmarić (2016):

a) Razgovor s djetetom o biološkim roditeljima

Djetetu se treba objasniti zbog čega se ne može vratiti biološkim roditeljima te zbog čega ne može živjeti s nekim od ostalih članova biološke obitelji. Također, ako je to nužno, djetetu treba objasniti zašto mora prekinuti veze s biološkom obitelji. Treba biti obziran i pažljivo govoriti o biološkim roditeljima kojima je dijete oduzeto, a negativni izrazi nikako nisu dozvoljeni jer će to povrijediti dijete. Svakako je potrebno

ohrabriti dijete da izrazi sve svoje osjećaje vezane uz biološku obitelj, a ukoliko se ono ponovno vraća na temu koja je već objašnjena to je znak da dijete obrađuje informacije i da proces napreduje.

b) Pružanje podrške djetetu u procesu tugovanja

Djetetu treba pomoći da razumije i poveže svoj život, a to je ostvarivo tako da se izradi njegova knjiga života uz pričanje njegove životne priče. Pritom je važno koristiti se jednostavnim riječima i držati se činjenica. Treba izbjegavati bajkovite elemente jer oni samo zbunjuju dijete. Osim toga, djetetu treba osvijestiti i bolna sjećanja te pokazati razumijevanje njegovih osjećaja uz objašnjenje da su ti osjećaji razumljivi i uobičajeni i kod druge djece u sličnoj situaciji. Dakle, djetetu treba pružiti pomoć pri početku procesa tugovanja, ali i podršku u izražavanju osjećaja i njihovoj integraciji igrom, crtežima, glumom ili pričama. U potrebi, treba uputiti dijete u nadležnu instituciju na savjetovanje ili druge oblike podrške, primjerice centru podrške, psihologu, psihoterapeutu i sl.

c) Razgovori s djetetom o posvojenju

Prije svega djetetu treba objasniti značenje i trajnost posvojenja, kao i samu razliku između udomljavanja i posvojenja, posebice, ako dijete živi u udomiteljskom smještaju. Potrebno je predočiti dobrobit posvojenja djetetu, ali i provjeriti razumije li ono zašto je posvojenje najbolje rješenje za njega. Sve odluke, koje su već donesene ili je njihov proces u tijeku, a koje se odnose na dijete, potrebno mu je objasniti te saznati njegovo mišljenje i dobiti djetetovu suglasnost. Čak i ako nije zakonski obvezna, djetetova suglasnost predstavlja kriterij kojim se utvrđuje njegova psihološka posvojivost. Osim toga, treba mu pomoći da izrazi osjećaje u vezi s posvojenjem, što ga veseli ili što bi mu moglo nedostajati. Ako dijete ima proturječne osjećaje, treba ohrabriti i izražavanje tuge, ljutnje i straha. Gubici su neizbježni kada dijete mijenja dom, čak i kad je to promjena koju ono želi. Djetetu treba dati jasnu dozvolu da tuguje za tim gubicima. Ne samo da je tugovanje prirodna reakcija koju se ne smije zaustavljati, već je ono pokazatelj psihološkoga zdravlja i djetetova kapaciteta za vezivanje.

Postoje situacije u kojima je primjereno djetetu najaviti posvojitelje i prije samoga susreta. Te će mu informacije, olakšati susret i smanjiti rizik od djetetova odbijanja

posvojitelja u tome osjetljivom trenutku. Djetetu prije svega, susret treba najaviti da bi ustanovili njegova očekivanja, ali i da bi s djetetom podijelili informacije o tome što će se dogoditi, primjerice gdje će se susresti, na koliko dugo, što je raditi, tko će biti s njim i sl. Zatim se dijete upoznaje s detaljima o novim roditeljima, opisuje mu se mjesto na kojemu će živjeti, ističu se činjenice povezane s tom obitelji i kako one odražavaju prethodno izražene djetetove želje. Važno je da se u razgovoru s djetetom usredotoči na budućnost, kako bi ono moglo zamišljati svoju novu obitelj i svoj budući život. Osim toga, izrazito je važno djetetu naglasiti mogućnost zadržavanja kontakata sa svim važnim osobama iz privremenoga smještaja.

Ako se dijete ne želi susresti s posvojiteljima, ne treba ga prisiljavati, a ako pokazuje želju za susretom, treba ga podsjetiti da su njegovi osjećaji prema budućim posvojiteljima, preseljenju i posvojenju važni i da će ih imati priliku izraziti te da će biti uzeti u obzir, u svakom slučaju. Prije se samoga susreta dijete upućuje što da čini i kako da se javi, ako se iz bilo kojega razloga ne osjeća sigurno i ugodno s posvojiteljima.

Nakon prvoga susreta treba razgovarati s djetetom o njegovim osjećajima i reakcijama na susret, pažljivo ga saslušati i pokazati razumijevanje. Prije idućega koraka, potvrditi da postoji spremnost na taj korak i kod djeteta i kod posvojitelja te na osnovu njihove spremnosti dogovarati učestalost budućih susreta. Svakako treba pitati dijete o njegovim željama za iduće susrete, primjerice što želi raditi ili kamo ići da bi se imalo čemu veseliti.

d) Odlazak djeteta u novu obitelj

Krajem upoznavanja posvojitelji mogu pomalo odnositi djetetove stvari svojoj kući, radi postepenosti prelaska i „označavanja prostora“ te kada dijete dođe u posjet da ga ondje čekaju njegove stvari. Djeca imaju potrebu da stvari koje su njihove ponesu sa sobom u svoj novi dom i da te stvari u novome domu imaju važan prostor ili mjesto. To im daje doživljaj trajnosti identiteta i osjećaj sigurnosti. Dijete treba potaknuti da pripremi kutiju s važnim uspomjenama, koje će ponijeti sa sobom.

Posvojitelji dolaze po dijete u njegov dom, a odlazak je, uglavnom, ujutro i traje kratko. Važno je da dijete novi dom stigne upoznati prije večeri radi umora i mraka, koji može predstavljati eventualne strahove te da ima vremena opustiti se prije

prvoga odlaska na spavanje u novome domu. Udomitelji dijete prate do auta, stavljaju torbu u prtljažnik i vežu dijete u auto sjedalicu. Čak i kad se radi o bebama jer se time dijete umiruje i šalje se poruka da je odlazak u redu. Djetetov socijalni radnik, kao osoba prisutna u svim njegovim važnim životnim događajima, mora prisustvovati odlasku, da bi djetetu odaslalo poruku sigurnosti i brige.

Nadalje, veoma je važan nastavak kontakata sa udomiteljem, odgajateljicom i ostalim osobama koje su djetetu bile važne. One bi trebale nastaviti povremeno biti prisutne u njegovu životu u svrhu djetetove dobrobiti. Preporučuje se skori posjet udomitelja u novome domu djeteta i povremeni telefonski razgovori prema djetetovoj želji. Već stvorene veze ne treba na silu prekidati na štetu djeteta jer u takvim situacijama dijete uči da je nevažno i zamjenjivo te da su ga svi ljudi koji su mu bili važni, napustili.

5. SMJERNICE ZA POSVOJITELJE

5. 1. O čemu voditi računa pri upoznavanju i zblizavanju s djetetom?

Prije prvoga susreta posvojitelji trebaju zatražiti savjet o odvijanju susreta, a ako je moguće, bilo bi dobro i da stupe u telefonski kontakt s udomiteljskom obitelji nekoliko dana ranije i upoznaju se s njima da bi susret pred djetetom prošao što ugodnije i opuštenije. Za sam se susret, posvojiteljima savjetuje da ponesu nešto čime će zabaviti dijete, primjerice različite rekvizite za igru na otvorenom, slikovnice ili igre, da odjenu odjeću živih i svijetlih boja sa zanimljivim detaljima, šarenim ili zveckavim nakitom i sl., da bi djetetu bili privlačniji te da bi uravnotežili očekivanja, i od sebe i od djeteta, jer prvi susret može proći iznad svih očekivanja, a može biti i razočaravajući. Važno je da su svjesni da je sve moguće, a još važnije da bez obzira na sve, budu opušteni i smireni. Pri samome susretu vrijeme treba provoditi u nečemu što dijete voli raditi. Zabavne su aktivnosti pune smijeha vrlo dobrodošle, za razliku od natjecateljskih igara, a čitanje je djetetu, ako je ono za to zainteresirano, dobar i nenametljiv način zblizavanja. Važno je da budu oprezni s fizičkim kontaktom i nježnošću prema djetetu jer su oni njemu zapravo stranci te ono može i dobru namjeru potpuno krivo protumačiti.

Nakon prvoga susreta, posvojitelji trebaju znati da bi donošenje odluke o posvojenju djeteta, u većini slučajeva trebali donijeti što prije, ako ne nakon prvoga, onda nakon prvih nekoliko susreta. Važno je djetetu, bez obzira koliko bilo maleno, ne pobuđivati očekivanja i nade, koje se neće ostvariti jer će ih svako novo napuštanje, ma kako beznačajno bilo, dodatno raniti, a time će se njihova sposobnost za uspostavu povjerenja i privrženosti nekoj drugoj osobi u budućnosti značajno smanjiti.

Sljedeći bi se susret, preporučuje Belmarić (2016) trebao dogoditi što ranije jer je važno održati čest ritam susreta, osobito što je dijete mlađe. Sve se planirane aktivnosti za sljedeće susrete, trebaju prilagoditi dobi i interesu djeteta, a još je bolje pitati dijete za njegove želje. Dijete ne bi trebalo odvoditi predaleko od doma i ne izbivati predugo, naročito u početku, jer je bolje da dijete željno očekuje sljedeći susret, nego da plače za udomiteljima. Osim toga, ne bi trebali izlagati dijete prevelikome broju novih iskustava jer to može predstavljati opterećenje za dijete te

dovesti do reakcija s kojima se možda, posvojitelji, neće znati nositi. Važno je ne zaboraviti da su djeca često gladna, žedna ili umorna pa tome treba prilagoditi izbor lokacije za druženje, kao i sadržaj svoje torbe.

Posvojitelji mogu djetetu pokazati što vole raditi ili čime se bave, a mogu čak i ponijeti fotografije svoga doma, članova obitelji, kućnoga ljubimca, mjesta u kojemu žive i sl. da bi mu približili njegov novi dom. Kućni ljubimac, navodi Belmarić (2016) može biti velika pomoć u zbližavanju, no svakako treba provjeriti je li životinja dobrodošla, tj. voli li dijete životinje, boji li ih se ili je možda na njih alergično. Osim toga, poželjno je posjećivati dijete u različita doba dana da bi imali priliku upoznati se s njegovim navikama kupanja, hranjenja, uspavlivanja i dodatno se zbližiti, ali i da bi ih dijete počelo doživljavati kao osobe koje se brinu o njemu. Ono što je, također, korisno, je da posvojitelji nabave ili izrade dnevnik posvojenja u koji će bilježiti događaje s prvih susreta. Ako je prikladne dobi, dio dnevnika može se ostaviti djetetu da ispunjava samo ili uz nečiju pomoć.

S obzirom na to da djetetov život nije započeo s posvojiteljima, važno je da posvojitelji ne podcjenjuju njegovu imovinu, kao što su odjeća, stvari i igračke jer je djetetu važan kontinuitet, a njegove mu stvari to olakšavaju. Djeci, osobito mlađoj, treba smanjiti stres prelaska u novi dom, osiguravanjem njegove posteljine, bočice, plišane igračke i mirisa na koje se naviknulo.

5. 2. Što je važno saznati o djetetu prije preseljenja?

Važne informacije, koje su potrebne posvojiteljima o djetetu, obuhvaćaju prije svega zdravstvene informacije, poput informacija o alergijama, lijekovima, dječjim bolestima, cijepljenju te tijeku psihomotornoga razvoja. Osim toga, posvojitelji moraju upoznati psihološko i socijalno funkcioniranje djeteta u obitelji i među vršnjacima, načinima izražavanja emocija, temperamentu, osobinama, specifičnim ponašanjima i navikama, strahovima, talentima, interesima i sklonostima. Također, posvojitelji moraju biti obaviješteni i o odgojnim zahtjevima i reakcijama djeteta, njegovoj poslušnosti i odnosu prema autoritetima te načinima discipliniranja. Od osobite je važnosti da posvojitelji dobiju uvid u odgojni pristup kojem je dijete bilo izloženo. (Belmarić, 2016)

Kako bi se dijete lakše prilagodilo novome domu, važno je da što više njegovih navika i dnevnih ritmova ostane nepromijenjeno. Stoga posvojitelji moraju znati djetetove navike hranjenja, tj. djetetova omiljena jela, tipične jelovnike na koje je naviklo, hranu koju ne voli, alergije i preosjetljivosti i sl, navike spavanja, tj. vrijeme odlaska djeteta u krevet, popodnevni san, uspavljivanje, buđenje, spava li dijete samo u sobi ili u krevetu i sl., higijenske navike, tj. kako se kupava, pere kosu, zube i sl. te ostale rituale. Osim toga su, važne i senzorne informacije o djetetu, koje podrazumijevaju mirise, tj. dječju kozmetiku, dodire, tj. maženja, češkanja, okuse i zvukove na koje se dijete naviknulo. Bilo bi dobro znati koju vrstu zabave dijete voli, kakve igračke, TV-emisije, filmove, priče ili pjesmice rado sluša i gleda. (Belmarić, 2016)

5. 3. Prilagodba djeteta na novu obitelj

Nakon, najčešće veoma duga i iscrpljujuća procesa posvojenja, konačan dolazak djeteta u obitelj za posvojitelje predstavlja neopisivu sreću i uzbuđenje. Međutim, nakon toga se početnoga ushita, posvojitelji obično susreću s raznim neočekivanim situacijama, primjerice s vlastitim strahovima zbog biološkoga nasljeđa i zdravstvenih rizika posvojenoga djeteta, nesnalaženjem u situacijama kada trebaju dijete upoznati s činjenicom da je posvojeno, suočavanjem s reakcijama okoline na posvojenje i sl. No, posebnu teškoću posvojiteljima zapravo predstavlja doživljaj djetetova odbijanja. Iako su svi posvojitelji unaprijed pripremljeni na moguće teškoće prilikom prilagodbe djeteta na novu obitelj, to je ipak veoma stresan period, koji svima teško pada. (Maleš, 2015)

Važno je znati da dolaskom djeteta u posvojiteljsku obitelj započinje proces postupnoga upoznavanja članova obitelji, proces prihvaćanja novih uloga i postupne izgradnje povjerenja i bliskosti u posvojiteljskoj obitelji. Navedeni proces okvirno sadrži pet specifičnih faza kroz koje prolaze posvojeno dijete i njegovi roditelji u procesu međusobne prilagodbe: (Maleš, 2015; Lavin, 2002; Ajduk, 2013: 27):

- a) *Period medenoga mjeseca* – faza je u kojoj se dijete ponaša kao gost, ne čini „krive“ stvari i roditelji misle da su našli idealno dijete

- b) *Ispitivanje granica* – predstavlja fazu u kojoj dijete mijenja svoje ponašanje, testira granice da vidi koliko je potrebno da opet bude odbačeno, a kod roditelja se može javiti sumnja jesu li donijeli ispravnu odluku o posvojenju
- c) *Otrežnjenje* – faza je u kojoj roditelji uočavaju svu težinu i kompleksnost situacije, pokušavaju se prilagoditi i prihvatiti promjene u dosadašnjem životu
- d) *Hvatanje u koštac s problemima* – faza je u kojoj dijete još uvijek testira roditelje, no oni su naučili kako da bolje kontroliraju stvari
- e) *Kvalitetne interakcije* – završna je faza u kojoj je uspostavljen dobar radni model funkcioniranja nove obitelji i razvija se stvarni osjećaj obitelji, a roditelji sve češće osjećaju da ne mogu zamisliti život bez posvojenoga djeteta

Proces se prilagodbe djeteta na život u posvojiteljskoj obitelji može razlikovati od situacije do situacije, no praksa i rezultati različitih istraživanja pokazuju da u pravilu što je dijete duže u nekom obliku skrbi ili s biološkim roditeljima, to je period prilagodbe na posvojenje obično duži. (Maleš, 2015; Ajduk, 2013) Većina se autora, koji su se bavili dječjom prilagodbom na posvojenje, slažu da je jedna od bitnih odrednica prilagodbe dob odvajanja djeteta od biološke obitelji, odnosno, dob dolaska u posvojiteljsku obitelj. Tako je prilagodba na posvojenje obično lakša kod djece koja su doživjela iskustvo odvajanja od biološke obitelji u ranome periodu života, tj. do osmoga mjeseca djetetovoga života jer u toj razvojnoj dobi dijete još ne percipira svjesno iskustvo gubitka. (Jakovac-Lozić, 2000) Ipak, rezultati istraživanja pokazuju da i djeca koja su posvojena u ranoj, dojenačkoj dobi ponekad mogu iskazivati poteškoće prilikom dolaska u novu obitelj posvojitelja. Te se teškoće, obično, manifestiraju u vidu problema sa spavanjem ili prehranom, iskazivanjem znakova tjeskobe, uznemirenosti i nesigurnosti. Neka djeca postaju pretjerano povezana s posvojiteljicom te se boje nepoznatih ljudi, a neka pokazuju neočekivane emocionalne reakcije, kao što su iznenadni ispadi ljutnje, neutješno plakanje ili potpuno odbijanje bilo kakvoga kontakta. (Maleš, 2015; Dalen, 2011)

Prilagodba je na posvojenje, dakle, obično složenija kod djeteta koje je posvojeno u starijoj dobi jer je tada dijete već svjesno iskustva gubitka ili odbačenosti

od bioloških roditelja te je veća vjerojatnost da je doživjelo traume u biološkoj obitelji ili da je bilo dugotrajno smješteno u dječjem domu i nije moglo razviti odgovarajući tip bliskosti, tj. sigurne privrženosti. (Groza i Rosenberg, 2001; Dalen, 2011; Maleš, 2015; Tarroja, 2015). Starijoj djeci, također, za razliku od djece novorođenčadi, teško pada i odvajanje od biološke rodbine i kruga prijatelja te je njihov gubitak dvostruk. (Maleš, 2015; Ajduk, 2014:28) Osim toga, dijete, koje je iskusilo nepouzdanu, kaotičnu ili nedosljednu skrb, nije odmah spremno pouzdati se u novoga roditelja, bez obzira na to koliko on bio dobronamjeran. Općenito, može se zaključiti da ako djeca posvojenje doživljavaju kao gubitak ili ga doživljavaju prijetećim, vjerojatnije je da će u inicijalnoj prilagodbi pokazivati emocije tjeskobe, tuge, stida, ljutnje, ili zbunjenosti. (Maleš, 2015; Brodzinsky, 1993) Osim toga, treba imati na umu da se posvojena djeca, bez obzira na dob, često osjećaju kriva za posvojenje, često ne razumiju postupak posvojenja te obično nemaju potpuni uvid u svoju osobnu povijest i biološko podrijetlo. To često stvara kod posvojene djece iluzije i mitove o posvojenju te dodatne teškoće u njihovoj prilagodbi. (Maleš, 2015; Groza i Rosenberg, 2001) „Posvojena su djeca opterećena činjenicom da se slike o njihovu obiteljskom životu i biološkim roditeljima ne poklapaju.“ (Hrabar, 1997: 701) Glavne su zadaće posvojitelja pružiti djetetu osjećaj sigurnosti, odnosno, trajan odnos i osjećaj pripadanja, pomoći mu u izgradnji samopoštovanja, zalagati se za njegove potrebe te mu pomoći da gradi vlastiti identitet. (Maleš, 2015; Brodzinsky i Palacios, 2005; Brodzinsky, 1993)

S druge strane, postoji visoko slaganje stručnjaka da su najvažniji čimbenici u uspješnoj prilagodbi posvojene djece održavanje realističnih očekivanja posvojitelja, pružanje pomoći djetetu u svladavanju prijašnjih problema te osiguravanje dovoljno vremena za integraciju djeteta u obitelj. Istraživanja su pokazala da je integriranje otežano, ako se dječje mogućnosti i sposobnosti ne podudaraju s roditeljskim očekivanjima. Osim toga, tu su i rezultati istraživanja koji upućuju na povezanost ishoda prilagodbe s načinom komunikacije o posvojenju u obitelji. Rezultati upućuju na zaključak da zataškavanje istine o posvojenju te zatvorenost za razgovor, jednako kao i potenciranje stalne komunikacije o posvojenju kroz neprimjereno inzistiranje i isticanje činjenice posvojenja, mogu prouzročiti probleme u djetetovoj prilagodbi. (Maleš, 2015; Silin, 1996; Brodzinsky, 1993) Takvi rezultati pokazuju da većina posvojitelja nije sigurna kako s djetetom razgovarati o toj osjetljivoj temi pa mnogi

takve razgovore izbjegavaju ili odugovlače da bi dobili na vremenu. Međutim, tada se može dogoditi da ih dijete iznenadi pitanjem i to u trenutku kad uopće nisu pripremljeni na to. Važno je, kako navodi Jakovac-Lozić (1996) da posvojitelji počnu na tome raditi iz početka, čim je dijete u stanju razumjeti nešto o tome, ali je važno da to čine obzirno. Sam odgojni stil i odnosi među posvojiteljima imaju velik utjecaj na dijete, njegovu prilagodbu i razvoj. Naime, ako posvojitelji prihvaćaju i zadovoljni su posvojenjem te su emotivno topli prema djetetu, veća je vjerojatnost da će dijete pokazivati bolju prilagodbu na posvojenje. (Maleš, 2015; Brodzinsky 1993) S druge strane, brojna su istraživanja pokazala da djeca, koja dolaze iz posvojiteljskih obitelji, a u kojima posvojitelji imaju emocionalnih problema ili je obitelj bila suočena s velikim stresnim događajima poput nenadanoga smrtnog slučaja i slično, manifestiraju više problema od posvojene djece koja dolaze iz stabilnih posvojiteljskih obitelji. (Maleš, 2015; Brodzinsky, 1993; Cadoret, 1990; Rosenthal i dr., 1988; Cadoret i dr., 1985) Dakle, roditeljski stil, realna očekivanja, emocionalno prilagođavanje roditelja posvojenju i velika razina zadovoljstva samih posvojitelja roditeljstvom, rezultiraju uspješnijim posvojenjem i samom prilagodbom djeteta.

S obzirom na to da u Hrvatskoj nedostaju istraživanja o izazovima s kojima se susreću posvojitelji i posvojena djeca u procesu prilagodbe na posvojenje, postoji više nego izražena potreba za produblivanjem znanstvenih i stručnih uvida u to područje.

5. 4. Posvojenje starijeg djeteta

Dolazak je predškolskoga ili školskoga djeteta u obitelj, zahtjevan za posvojitelje u fizičkom, emocionalnom i mentalnom smislu. Što je dijete u vrijeme posvojenja starije, veća je i zabrinutost roditelja oko uspješnosti uspostave odnosa privrženosti i bliskosti. S odrastanjem, djetetova osobnost, navike i sklonosti postaju sve stabilniji pa se posvojitelji često pitaju hoće li im se dijete svidjeti, hoće li ih dijete prihvatiti, a dodatnu zabrinutost stvara i moguća povijest zanemarivanja ili zlostavljanja djeteta jer ona može otežati uspostavu privrženosti. Mnogi zaziru od posvojenja starijega djeteta, misleći da se radi o formiranoj osobi i da su neke karakteristike nepromjenjive, tvrdi Maleš (2015). „Iskustvo iz prakse pokazuje da je najveći interes posvojitelja usmjeren na posvojenje djece što mlađe dobi, a da nakon

desete godine života djeteta mogućnost da bude posvojeno naglo pada.“ (Hrabar i Korać, 2003 :116)

Kao što je ranije navedeno u fazama prilagodbe, neposredno po dolasku u obitelj i starija djeca prolaze kroz razdoblje „medenoga mjeseca“, koje karakterizira gotovo savršeno ponašanje, a nakon toga razdoblja slijedi vrijeme „testiranja“. Ponašanje je djeteta u tim dvjema fazama vezano uz proces tugovanja zbog odvajanja i gubitka bliskih osoba te uz proces uspostave privrženosti novoj obitelji. Gubitak je uvijek praćen procesom tugovanja, a kod djece, navodi Maleš (2015), ima neke specifičnosti, s obzirom na to da ona imaju manje kontrole nad tim procesom jer nisu, poput odraslih, sposobna doći do informacija, koje bi im pomogle razumjeti njihov gubitak. Nije im lako ni tražiti utjehu od drugih ljudi, ako im oni o kojima ovise, sami, ne ponude i ne osiguravaju utjehu i podršku. Dječja je pažnja kratkotrajna i katkada se može činiti da ne reagiraju na gubitak, no u stvarnosti je to samo privremeno i kratkotrajno. Djeca trebaju razumijevanje i utjehu, odraslu osobu na koju se mogu osloniti, odgovore na njihova pitanja i poštovanje njihovih uspomena. Gubitak za djecu znači spoznaju da odnosi i situacije za koje su mislili da su trajni, to nisu. Sama spoznaja o gubitku bioloških roditelja može biti praćena strahom da ni nova obitelj nije trajna.

Proces je uspostave privrženosti između roditelja i starijega djeteta sličan procesu kao kod mlađe djece, ali ima svoje posebnosti. U slučaju starijega djeteta, roditelji očekuju da je dijete na višoj razini procesa privrženosti, očekuju više strpljenja u ispunjavanu zahtjeva, kao i da se iste aktivnosti, koje učvršćuju bliskost roditelja i starije djece u biološkoj obitelji, mogu rabiti u odnosu s posvojenom djecom. U početku se to i može činiti tako, posebice u razdoblju „medenoga mjeseca“. No, kako se počinje razvijati privrženost, kao što je i ranije spomenuto, to idilično razdoblje zamjenjuje period „testiranja“. U tome se razdoblju dijete, dakle, može ponašati tako da ugrožava razvoj njihovoga odnosa. Maleš (2015) navodi da je starije dijete u fazi testiranja ambivalentno u odnosu na osjećaj bliskosti koji doživljava. S obzirom na to da su se u prošlosti njegovi odnosi s odraslima završavali odvajanjem, ono se može zabrinuti da će se to ponoviti i može pokušati okončati taj odnos prije nego li se previše veže. Taj se period može objasniti i kao pokušaj djeteta da utvrdi prihvaćaju li ga roditelji kao člana obitelji samo kada se ponaša dobro ili može biti i „loše“. Dijete želi biti članom obitelji, ali istovremeno želi i distancu između

sebe i roditelja pa se koristi psovka, lažima, fizičkim agresijama, odbijanjem kontakata očima, a može i zanovijetati, cendrati, manifestirati teškoće kod jela i spavanja te regresiju u higijenskim navikama. Za roditelje su sva ta ponašanja frustrirajuća jer su takvi oblici ponašanja očekivani i prihvatljivi kod mlađe djece, ali imaju sasvim suprotan učinak kada se pojavljuju kod starije. Zbog toga je potrebno znati da posvojeno dijete školske dobi može regresirati fizički, emocionalno i moralno. Od dvogodišnjaka se ne očekuje da se nikada ne pomokri ili da ide na spavanje bez pogovora, ali se od starijega djeteta očekuje da te stvari čini i zna. No, sedmogodišnjak se, koji upravo došao u obitelj, može ponašati upravo kao mlađe dijete jer je takva razina u odnosu na obitelj.

Maleš (2015) navodi da je teško predvidjeti koliko će vremena biti potrebno za uspostavu privrženosti jer taj proces može trajati tjednima, mjesecima, godinu ili više. Otac i majka vjerojatno neće istodobno niti jednako ostvariti privrženost s djetetom te je važno da se ni jedno od njih ne osjeća kao da mora požuriti taj proces ili kao da je neuspješan ako proces duže traje. Najvažnije je da roditelji i dijete ostvare odnos privrženosti, a ne koliko je vremena za to potrebno. Djetetovo su reagiranje na roditelja i sigurnost roditelja u prepoznavanje djetetovih potreba dobra mjera uspješne privrženosti. Osobito je važno kod starije djece, koja svoju rastuću bliskost mogu iskazivati na prividno negativne načine, prepoznavanje znakova privrženosti i njihovo osnaživanje. Razliku između „dođi bliže“ i „odlazi“ ponašanja nije uvijek lako uočiti, osobito ako dijete istodobno čini i jedno i drugo te roditelj mora uočiti signale, kojima dijete traži bliskost i znati kako zadovoljiti djetetove potrebe.

Osim toga, starija posvojena djeca mogu ući u obitelj očekujući odnose s roditeljima koji odgovaraju njihovoj predodžbi svijeta kao opasnoga i nepredvidljivoga mjesta. Mogu se ponašati onako kako su naviknuli, primjerice biti u otporu kada se roditelji žele zbližiti s njima jer su se uvjerali da nije pametno i sigurno zbližiti se s odraslima. Mogu, također, biti i agresivni jer su naučili da je svijet prostor gdje odrasli ne mare za djecu, a mogu i stalno provjeravati roditelje pitanjima „voliš li me stvarno“ ili „hoćeš li me i ti ostaviti“. Mogu se početi neprikladno ponašati jer su tako dobivali pozornost odraslih, a mogu i odbacivati pokušaje roditelja da se brinu o njima jer su naučeni brinuti se sami za sebe, navodi Maleš (2015).

Biti je roditelj takve djece veliki izazov i zahtjevno je u fizičkome, emocionalnome i mentalnome smislu. Potrebno je fizički se brinuti o djetetu, upoznati i razumjeti novu osobu, pokušati naći najbolji odgovor na poteškoće i probleme koje dijete ima. Situaciju ponekad može otežati to što se čini da dijete nije u stanju prepoznati ono što mu se pruža, što je posljedica događaja i iskustava iz prošlosti. Iako to roditelj može intelektualno razumjeti, može se osjećati neadekvatnim, anksioznim i krivim. Problem može biti i u visokim očekivanjima roditelja, očekivanju radosti i uspješnosti odnosa s djetetom, a ono se umjesto toga može osjećati praznim, depresivnim, tužnim ili ljutim. Roditelji bi, tvrdi Maleš (2015), trebali biti tolerantni za negativne osjećaje i odbijanje, osjećati obavezu da se brinu o djetetu, osjećati sreću i kod malih znakova napretka, fleksibilna očekivanja i sposobnost slušanja djeteta. Realna su očekivanja važan dio uspješnoga prilagođavanja djeteta, a pomoć je i potpora članova šire obitelji, prijatelja, drugih posvojitelja i stručnjaka osobito značajna za funkcioniranje obitelji i osjećaj uspješnosti.

5. 4. 1. Polazak djeteta u školu

Polazak je u školu važan trenutak u životu svakoga djeteta. Početkom školovanja, djeca različito reagiraju: neka se vesele školi, neka su rezervirana, dok neka osjećaju neizvjesnost. Posvojenom djetetu polazak i prilagodba na školu mogu predstavljati dodatnu prijetnju osjećaju sigurnosti, osobito, ako se posvojenje dogodilo pred polazak u školu.

Polaskom se u školu nameće i ključno pitanje o tome trebaju li roditelji reći okolini da je dijete posvojeno. Ta je dvojba često prisutna kod roditelja koji se boje stigmatizacije ili etiketiranja pa se ponekad odlučuju zadržati informaciju za sebe. Maleš (2015) tvrdi da je poželjno da stručni tim škole bude upoznat s posvojenjem da bi se mogle planirati preventivne aktivnosti u razredu i da bi, u potrebi, individualiziranog rada s djetetom, dobro poznavali okolnosti u kojima raslo. Posvojenje znači da dijete ima posebne potrebe vezano za pitanja odvajanja, gubitka, povjerenja, sigurnosti i privrženosti, a kad učitelji i stručni suradnici imaju dovoljno informacija o djetetovoj prošlosti, procjene su, koje donose vezano za podršku djetetu, ciljane i primjerene. Korisno je znati informaciju o posvojenju, ako je do posvojenja došlo kasnije i dijete se sjeća okolnosti iz biološke obitelji, posebice, ako je u pitanju bilo zanemarivanje interesa djeteta ili obiteljsko nasilje jer se takve

obiteljske prilike odražavaju na uspjeh i ponašanje u školi. Ta informacija pomaže djelatnicima prilikom identifikacije poteškoća te potiče otvorenu i bolju suradnju između posvojitelja i škole jer će stručni tim u posvojiteljima vidjeti rješenje, a ne izvor problema. U takvim okolnostima, navodi Maleš (2015), dijete zapravo ima podršku cijeloga tima odraslih na koje se može osloniti.

Kod posvojena je djeteta, koje je doživjelo traumu, fokus uvijek na odrasloj osobi, tako da će i samo dijete pomno pratiti reakcije učitelja. Uloga je učitelja učiniti da se učionica doživljava sigurnom i da se djeca osjećaju zaštićeno, a učitelj će stvarati i podržavati ozračje u kojemu će djeci biti lakše boraviti i učiti. Također, prema Maleš (2015) svijest o različitosti, koju mogu imati posvojena djeca, može dovesti do osjećaja odbačenosti ili naglašavanja različitosti među učenicima, a kao posljedica se toga javlja manjak koncentracije ili promjena djetetova ponašanja. Vršnjaci mogu činjenicu da dijete ne raste u biološkoj obitelji doživjeti kao slabost, te tako posvojeno dijete može postati laka meta vršnjačkog nasilja, a ako ono k tome ima i problema s privrženošću vrlo često će se boriti sa sklapanjem i održavanjem prijateljstava.

Dakle, djetetove socijalne vještine mogu biti slabo razvijene pa bi tijekom školovanja učitelji trebali osigurati pomoć posvojenoj djeci pri razvijanju prijateljstava i socijalnih vještina te im poslužiti kao model za izgradnju kvalitetnoga i trajnoga odnosa. Također, trebali bi se koristiti pozitivnom komunikacijom, koja se vezuje za različite tipove obitelji i različite životne stilove. Vršnjačku senzibilizaciju treba započeti prije pojave zadirkivanja, a na svaku pojavu intervenirati te poštivati želi li dijete govoriti o posvojenju.

6. DODATNA EDUKACIJA POSVOJITELJA

S obzirom na sve izazove i rizike koje donosi, roditeljstvo posvojene djece, nije nimalo lako. Uz tipična pitanja i poteškoće roditelja s kojima se susreću i biološke obitelji, posvojitelji se susreću i s jedinstvenim zadacima vezanima uza samu proceduru i činjenicu posvojenja. Naime, kao što se kroz prethodna poglavlja može zaključiti, proces i postupak posvojenja može biti značajan izvor stresa, zbunjenosti i osjećaja bespomoćnosti kod budućih posvojitelja. (Maleš, 2015; Brodzinsky i Pinderhuges, 2002) Uz to se može naići na nerazumijevanje obitelji, prijatelja pa i šire zajednice. (Maleš, 2015 Pavao, 2007) Čak i kada je posvojenje zasnovano, kao što je već spomenuto, izazovi ne prestaju ni u prilagodbi na novu obitelj, već se produbljuju i gomilaju. Svi ti različiti izazovi i poteškoće u zasnivanju i održavanju zdrave posvojiteljske obitelji, mogu biti obeshrabrujući ili mogu dovesti do neuspjeha u posvojenju. (Maleš, 2015; Bryan, Flaherty i Saunders, 2010) Takva iskustva posvojitelja i potencijalnih posvojitelja, nameću potrebu za edukacijom i pripremom. Bez prikladne edukacije, otvorene komunikacije prije zasnivanja posvojenja te tijekom i nakon preseljenja djeteta u novi dom, postoji rizik za uspješnost ishoda posvojenja za sve uključene strane. (Maleš, 2015; Pavao, 2007)

6. 1. Program edukacije i pripreme za posvojenje „Škola za posvojitelje“

Program se edukacije i pripreme posvojitelja „Škola za posvojitelje“ provodi u okviru rada udruge „Na drugi način“ pod pokroviteljstvom Grada Zagreba, Gradskoga ureda za zdravstvo, rad i socijalnu skrb. Program se provodi kontinuirano od 2005. godine do danas, a primarno je namijenjen potencijalnim posvojiteljima, koji su podnijeli zahtjev za obradu i posvojenje djeteta Centru za socijalnu skrb i onima koji o tome tek razmišljaju, ali i posvojiteljima koji žele unaprijediti roditeljske vještine i steći nova znanja o odgoju djece te stručnjacima koji rade s potencijalnim posvojiteljima i posvojiteljskim obiteljima.

Dugoročni su ciljevi programa osnaživanje obitelji kroz stjecanje potrebnih vještina i znanja u obavljanju odgovorne i zahtjevne uloge posvojitelja, pridonošenje boljem razumijevanju problematike posvojenja i potreba posvojene djece, usvajanje znanja i vještina potrebnih za rad stručnjaka s posvojiteljskim obiteljima, razvoj

promocija posvojenja te stvaranje uvjeta za pravilan psihofizički, socijalni i emocionalni razvoj posvojene djece. (<http://nadругinacin.hr/>)

Kratkoročni su ciljevi programa pomoći potencijalnim posvojiteljima u razrješavanju dvojbi vezanih za odluku o posvojenju djeteta, njihovo upoznavanje s razvojnim potrebama djeteta, pomoći potencijalnim posvojiteljima da spremnije dočekaju probleme odrastanja djeteta i da pronađu najpovoljnije rješenje za probleme s kojima se suočavaju, pomoći u razrješavanju dilema vezanih uz roditeljske uloge te razvoj komunikacijskih, socijalnih i roditeljskih vještina. (<http://nadругinacin.hr/>)

Sadržaj se programa odnosi na postupak posvojenja, rast i razvoj djeteta, razvoj vezivanja i privrženosti, razvoj i formiranje identiteta djeteta, važnost porijekla i bioloških roditelja u životu djeteta, probleme separacije i gubitka bioloških roditelja, kako i kada reći djetetu da je posvojeno, kako se nositi s gubitkom, proces tugovanja, značaj posvojenja djece koja su prošla rano djetinjstvo, posvojenje i razvojni periodi, poteškoće i potrebe posvojenog djeteta, važnost pozitivne veze između posvojitelja i djeteta, emocije i njihova kontrola, samopouzdanje djeteta, disciplina i odgojne metode.

Program se provodi u okviru 12□□13 trosatnih konceptualno i tematski povezanih radionica, koje provode posebno educirani voditeljski timovi stručnjaka za podršku posvojiteljskim obiteljima. Odvija se jednom tjedno u popodnevnim satima u malim grupama do dvanaest polaznika uz stručno vođenje dviju voditeljica. Susreti uključuju kratka predavanja, diskusije na predložene teme ili slobodne teme, interakcijske vježbe u koje su uključeni svi članovi grupe te razmjenu iskustava. Autorice su i voditeljice programa obiteljske terapeutkinje: socijalna radnica Vlasta Grgec–Petroci i psihologinja Mirjana Marčetić Kapetanović, obje stručnjakinje s dugogodišnjim iskustvom u radu s posvojiteljima. U program se često kao gosti, uključuju i posvojitelji koji su završili program pripreme posvojitelja i imaju iskustva u roditeljstvu posvojene djece.

Program je besplatan, a odvija se uz potporu Ministarstva socijalne politike i mladih, Grada Zagreba, Gradskoga ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom.

6. 2. Adopta □□ Udruga za potporu posvajanju

Adopta □□ Udruga za potporu posvajanju je nevladina, nepolitička, nedržavna, neovisna i neprofitna organizacija koju su 15. prosinca 2010. godine osnovali posvojitelji i potencijalni posvojitelji. Sjedište je udruge u Zagrebu, a djeluju na području čitave Republike Hrvatske. Njihov je cilj da u suradnji sa stručnjacima, institucijama i osobama iz prakse, koje su bilo kako vezane uz procese posvajanja, djeluju na stvaranje pozitivnoga, ugodnoga i podupirajućega okružja za obitelji nastale posvajanjem.

Vrijednosti i stavovi Adopte podrazumijevaju otvorenost i podršku različitosti obiteljskih struktura, podrijetla, statusa, rasa, vjeroispovijesti, zaštitu privatnosti članica i članova kroz zaštitu identiteta i kontakta članova/ica i njihovih obitelji, čuvanje informacija dobivenih tijekom Adoptinih aktivnosti; poštovanje podrijetla i identitet djece; posvećenost unapređenju sustava i uspješnosti posvajanja te poštovanje i želju za suradnjom s institucijama i organizacijama koje sudjeluju ili su uključeni u postupak posvajanja. (<http://www.adopta.hr/>)

Ciljevi su Adopte unapređenje pravnoga okvira i prakse vezane uz postupak posvajanja i procesa nakon posvajanja; zauzimanje za prava potencijalnih posvojitelja i posvojitelja; zalaganje za prava posvojene djece i djece u ranjivim situacijama; potpora i pomoć potencijalnim posvojiteljima, posvojiteljima i posvojenoj djeci; edukacija članova i javnosti iz svih područja vezanih uz posvojenje i roditeljstvo te povezivanja i suradnje s ostalim sličnim udrugama u zemlji i inozemstvu. (<http://www.adopta.hr/>)

Da bi postigli zadane ciljeve, Adopta, provodi različite projekte, primjerice projekt „I ovo dijete treba obitelj“, koji je ustvari zagovaračka kampanja o potrebi sustavnih promjena za uspješno posvojenje „teško posvojive“ djece, zatim projekt „Osnaživanje posvojiteljskih obitelji“, koji teži povećanju roditeljskih kompetencija i vještina posvojitelja i potencijalnih posvojitelja za bavljenje izazovima posvoiteljstva kroz edukaciju i pripremu potencijalnih posvojitelja u dvjema regijama Republike Hrvatske i kroz usluge podrške posvojiteljskim obiteljima.

Osim toga, udruga Adopta ima i vlastito psihološko savjetovalište čiji je cilj pružiti pomoć i podršku obiteljima u rješavanju psihosocijalnih problema, specifičnih za

tematiku posvojenja. Savjetovalište je namijenjeno svim obiteljima i osobama bez obzira na dob, koji se spremaju na posvojenje, posvojili su dijete ili više djece ili su sami posvojena djeca. Točno se vrijeme savjetovanja unaprijed dogovara sa savjetovateljem, a može se odvijati kroz individualno, partnersko ili obiteljsko psihološko savjetovanje ili čak kroz grupne tematske radionice. Takvo savjetovanje i psihološka podrška, kako navode u Adopti, pomaže kod suočavanja s akutnim poteškoćama, jačanju samopouzdanja i roditeljskih kompetencija, usvajanja novih vještina i obrazaca ponašanja, unapređivanja komunikacijskih vještina, osobnoga rasta i razvoja, boljega općega i svakodnevnoga funkcioniranja te poticanja boljega odnosa prema samome sebi, obitelji, ali i društvu.

U udruzi postoje i Adoptine grupe podrške koje su namijenjene posvojiteljima, koji traže odgovore na pitanja i dvojbe o roditeljstvu i posvojenju. Tijekom grupa članovi dijele osobna iskustva i pružaju jedni drugima emocionalnu podršku i, ponekad, praktične savjete koji mogu pomoći u konkretnim situacijama. Stoga u Adopti organiziraju Terapijske grupe potpore koje vodi educirana psihoterapeutkinja, ali i Grupe samo potpore koje obično proizlaze iz terapijskih grupa, a mogu se oformiti i drugačije.

Izuzev savjetovanja sa stručnjacima, mogu se pronaći i Adoptine pričaonice, koje predstavljaju susrete posvojitelja, posvojenika i ostalih zainteresiranih osoba na kojima, uz predavanja na određene teme, sudionici u osobnom i izravnom kontaktu mogu postavljati pitanja, podijeliti svoja iskustva i pružiti ili potražiti potporu od drugih na temu posvojenja, učiti i družiti se.

Udruga Adopta, može se zaključiti omogućuje mnoge pogodnosti posvojiteljima i potencijalnim posvojiteljima te može pomoći pri cijelom procesu zasnivanja posvojenja, pri samoj prilagodbi djeteta i posvojitelja te u svim budućim situacijama u kojima se nova obitelj može naći.

7. ZAKLJUČAK

Posvojenje je izrazito složen pravno-psihološki proces iz kojega za sve sudionike proizlazi nešto dobro. Dijete posvojenjem konačno stječe svoju obitelj i ostvaruje mu se želja za roditeljskom brigom i ljubavlju. Posvojitelji u posvojenju nalaze realizaciju svoje želje za roditeljstvom, a biološki roditelji djeteta u posvojenju pronalaze izlaz iz situacije u kojoj se nalaze, a koja podrazumijeva nemogućnost pružanja adekvatne skrbi djetetu zbog različitih razloga. Međutim, iako posvojenje u konačnici ima pozitivan i sretan ishod, ono ostavlja velike i dugoročne posljedice na posvojitelje i dijete. Sama procedura od trenutka kad posvojitelji predaju zahtjev za posvojenjem do trenutka kad postaju tek potencijalni posvojitelji, može potrajati od nekoliko mjeseci do nekoliko godina što je veoma stresan i iscrpljujuć period. Stoga smatramo, da bi za proces zasnivanja posvojenja bilo potrebno pronaći brži, ali ujedno i adekvatniji način, ne samo zbog teškoća koje doživljavaju posvojitelji, već i zbog djece koja, pri takvim dugogodišnjim procedurama najviše ispaštaju. Opće je poznato da je broj djece u domovima, SOS-selima i udomiteljskim obiteljima, dakle, djece koja čekaju svoje buduće roditelje, izrazito velik, a još je poznatije da se posvojitelji teže odlučuju za posvajanje starije djece. Ako procedura zasnivanja posvojenja potraje i do nekoliko godina, trogodišak već postaje školarac, koji samim time nije dijete koje će biti lako posvojivo. Stoga je nužno pitanja dugotrajnosti postupka posvojenja i neposvojitosti djece starije dobi, uzeti kao goruća pitanja koja se moraju nametnuti zakonodavstvu da bi se dogodile izmjene. Kada konačno prođe taj neiscrpno dug period zasnivanja posvojenja i dođe do upoznavanja i susreta sa djetetom, kojemu će vjerojatno postati roditelji, razdoblje stresa za posvojitelje ne prestaje, već počinje nova etapa stresa, straha, nesigurnosti i brige. S druge strane, dijete, koje je pretrpjelo traume u biološkoj obitelji, preživjelo odvajanje od iste, te iskusilo nimalo jednostavan i lak život u institucionalnoj skrbi, ponovno se pri susretanju s posvojiteljima izlaže velikom stresu i posve novome iskustvu, koje mu, po tko zna koji put, mijenja život iz korijena. Dijete se, i to u najvećem broju slučajeva, veoma malo dijete, mora prilagođavati posve novim ljudima, njihovome načinu života u potpuno novome okruženju, bez ičega i ikoga poznatoga u svojoj blizini. To je za dijete, bez obzira na sve, također velika trauma pa ne čudi da se ono na novu obitelj teško prilagođava. Mišljenja smo da je u cijelom procesu posvojenja najvažnije dobro i adekvatno pripremiti posvojitelje, da bi se uopće mogli snaći kada

dijete dođe u obitelj, a posebice dijete, da bi u što je moguće većoj mjeri, njegovo posvojenje i preseljenje u novi dom, proteklo što bezbolnije i da bi na njega ostavilo što manje posljedice. Nadalje smatramo, da iako je zakonom propisana obavezna priprema posvojitelja i djeteta, da bi ona trebala biti duža i kvalitetnija za razliku od procesa zasnivanja posvojenja te da bi uz tu nužnu pripremu od strane Centra za socijalnu skrb, posvojiteljima trebala biti osigurana i dodatna priprema i edukacija prije no što posvoje dijete, a posebno i nakon što se posvojenje završi. Naglašavamo potrebu stručne podrške i savjetovanja i nakon posvojenja jer bi ona bila od izrazite pomoći posvojiteljima da se nose sa svim teškoćama prilagodbe. Također, bi takva podrška značila mnogo i za dijete jer bi ono shvatilo da mu nova obitelj ne predstavlja samo dom, kojemu se treba prilagoditi, te da nije samo prebačeno na drugo mjesto u kojemu će živjeti, već da je zapravo ono, njegovo mišljenje i njegovi osjećaji u cijeloj toj situaciji najvažnije.

LITERATURA

1. Alinčić M., Bakarić - Abramović A., Hrabar D., Jakovac – Lozić D., Korać A. (2001.) *Obiteljsko pravo*. Zagreb: Narodne novine d.d.
2. Belmarić, J. (2016.), *Kako pripremiti dijete za posvojenje – Priručnik za sudionike posvojenja*. Zagreb: ADOPTA – Udruga za potporu posvajanju
3. Degmenčić, P. (2004.) Dvadesetogodišnje iskustvo u postupku posvojenja u centru za socijalnu skrb Osijek: Odabir potencijalnih posvojitelja i susret s djetetom. U: Radat K. (Ur.), *Uloga socijalnog rada u zaštiti djece - Zbornik radova*. Hrvatska udruga socijalnih radnika. 2004, (str. 156-166)
4. Hrabar, D. (1997) Pravo na privatnost i pravo na saznanje podrijetla – nove smjernice instituta posvojenja: „Otvaranje“ posvojenja. U: Klarić P. (Ur.), *Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu. 1997 (vol.47) br. 6 (str.685-703)
5. Hrabar, D., Korać, A. (2003.) *Primjena obiteljskopравnih mjera za zaštitu dobrobiti dječ te zasnivanje posvojenja bez pristanka roditelja – Istraživanje iskustva iz prakse*. Zagreb: Sveučilišna tiskara d.o.o
6. Jakovac-Lozić D. (1996.) Prijeporni čimbenici „tajnosti“ posvojenja: Kako i kada djetetu priopćiti istinu?. U: Šmid, V., Bačić, A., Bolanča, D. (Ur.), *Zbornik radova pravog fakulteta u Splitu*. Split: Pravni fakultet u Splitu. 1996 br. 3-4 (str. 427-443)
7. Jakovac-Lozić D. (2000.), *Posvojenje*. Split: Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu
8. Maleš, D. (ur.) (2015.) *Kako smo postali obitelj Posvojenje – dio moje priče*. Zagreb: „Na drugi način“ , udruga za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci, mladima i obitelji

Mrežne stranice

1. Centar za socijalnu skrb Zagreb [Online] *Udomiteljstvo*. Dostupno na <http://www.czss-zagreb.hr/udomiteljstvo> [Pristupljeno 24.08.2017.]
2. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži (2001.) *Konvencija o pravima djeteta* [Online] Dostupno na http://www.udomiteljizadjecu.hr/wp-content/uploads/documents/dokumenti/Konvencija_o_pravima_djeteta.pdf [Pristupljeno 12.08.2017]
3. Hrabar, D. (2008.) *Posvojenje na razmeđu interesa posvojitelja i posvojenika*, Znanstveni rad [Online] 58 (5/listopad) str. 1107-1138. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/29141> [Pristupljeno: 16.08.2017.]
4. Milinović D. (2008.) *Pravilnik o metodama utvrđivanja podobnosti za posvojenje i vođenju središnjeg očevidnika o potencijalnim posvojiteljima i posvojenjima*. [Online] Dostupno na <http://digired.srce.hr/arhiva/263/33321/www.nn.hr/clanci/sluzbeno/2008/2590.htm> [Pristupljeno 7.08.2017]
5. Mrežna stranica udruge (2010.) *ADOPTA – Udruga za potporu posvajanju* [Online] Dostupno na <http://www.adopta.hr/> [Pristupljeno 6.08.2017]
6. Mrežna stranica udruge (2005.) *Na drugi način – Udruga za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci, mladima i obitelji* [Online] Dostupno na <http://naduginacin.hr/skola-za-posvojitelje/> [Pristupljeno 14.08.2017]
7. Narodne novine (2013) *Zakon o socijalnoj skrbi*. [Online] Dostupno na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_12_157_3289.html [Pristupljeno 9.08.2017]

8. Narodne novine (2015.) *Obiteljski zakon*. [Online] Dostupno na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_103_1992.html [Pristupljeno 3.08.2017]

9. Nepoznat autor (2016.) *Udomiteljstvo u Republici Hrvatskoj*. [Online] Dostupno na <http://zadjecijosmjeh.org/2016/07/04/udomiteljstvo-u-republici-hrvatskoj/> [Pristupljeno 24.08.2017.]

10. Nepoznat autor (2017.) *Priopćenje za medije Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku*. [Online] Dostupno na <http://www.mspm.hr/vijesti-8/priopcenje-za-medije-ministarstva-za-demografiju-obitelj-mlade-i-socijalnu-politiku/4573> [Pristupljeno 24.08.2017]

POPIS GRAFOVA

Graf 1. Broj posvojene djece u razdoblju 2010-2016..... 14

SAŽETAK

Tema ovog završnog rada govori o procesu zasnivanja posvojenja i svim sastavnicama koje ono podrazumijeva. U okviru spomenute teme, u radu se objašnjava čitav pravni postupak procesa posvojenja djeteta, od samih pretpostavki za zasnivanje posvojenja sve do pravnih učinaka koje posvojenje donosi. Također, rad objašnjava važnost, ciljeve i način pripreme svih sudionika posvojenja, kao i ulogu Centra za socijalnu skrb koji predstavlja vrlo važan čimbenik u cijelom procesu. S obzirom na to da je rad namijenjen potencijalnim posvojiteljima, detaljnije su navedene smjernice koje im mogu pomoći, a koje govore o zbližavanju i stvaranju odnosa s djetetom koje žele posvojiti, važnosti prikupljanja informacija o djetetu prije posvojenja te o samome procesu prilagodbe djeteta na novu obitelj. Na kraju su rada, navedene i detaljnije opisane dodatne vrste edukacija posvojitelja, koje uključuju program edukacije i pripreme za posvojenje.

Ključne riječi: posvojenje, priprema za posvojenje, smjernice za posvojitelje, dodatna edukacija posvojitelja

SUMMARY

The theme of this final work is about the process of constituting adoption and all the components it implies. Within the aforementioned topic, the whole legal process of adopting a child is explained in the paper; from the very assumptions of constituting adoption until the legal effects that adoption brings. In addition, the paper explains the importance, goals and method of preparation of all the participants of adoption, as well as the role of the Center for Social Welfare, which is a very important factor throughout the whole process. Given that the paper is intended for potential adopters, it provides detailed and helpful guidelines explaining how to correlate and create relationships with the child they want to adopt, the importance of collecting information about the child before adoption and the process of adapting the child to the new family. At the end of the paper, further details of additional types of adoptive parent education are included, which include education and preparation for adoption.

Keywords: adoption, preparation for adoption, guidelines for adoptive parents, additional education of adoptive parents